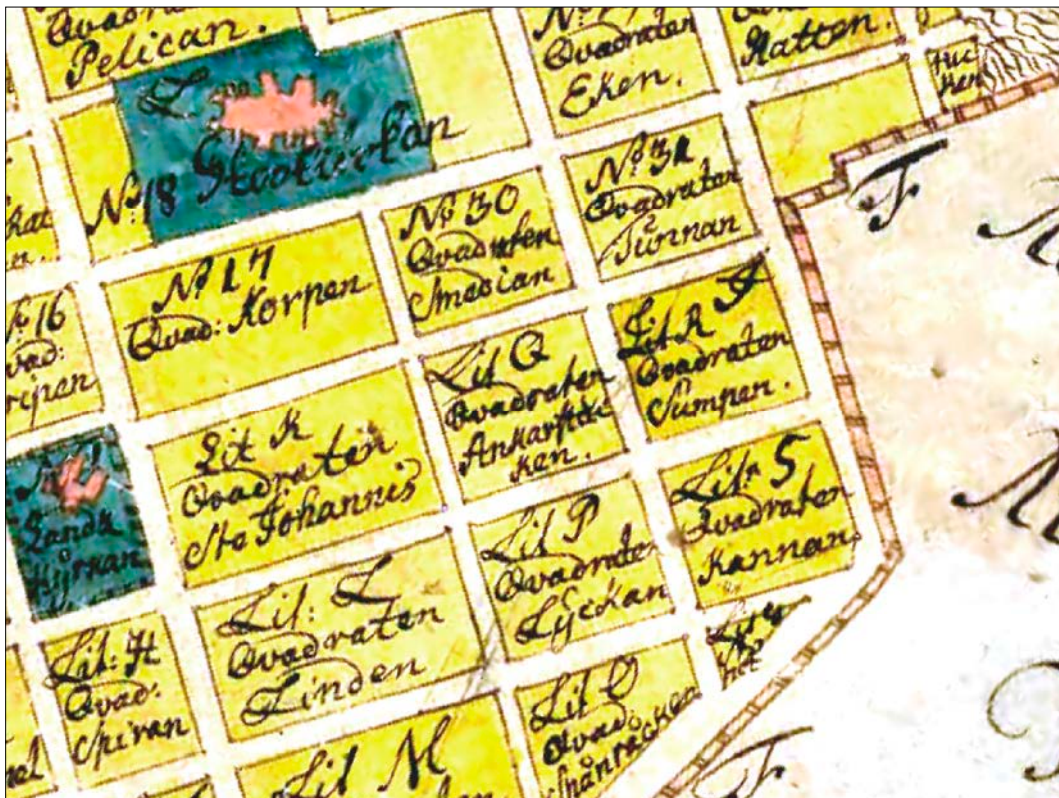

KVARTERET ANKARSTOCKEN

Arkeologisk förundersökning vid fornlämningsområdet för L2009:7173,
fastigheterna Gamla staden 1:2 och Ankarstocken 17, Norrköpings stad och
kommun, Östergötlands län

PETRA ÖJHAGE

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3302, 3406

ARKEOLOGIKONSULT
Optimusvägen 14
194 34 Upplands Väsby
Tel: 08-590 840 41

www.arkeologikonsult.se

OMSLAGSBILD: Kvarteret ankarstocken (i mitten av bilden) på en grundritning över Johannesborgs slott efter ryssbranden 1719 (LMS D75-1:9). Skala 1:4000.

ALLMÄNT KARTMATERIAL:

Fastighetskartan: © Lantmäteriet Dnr: 50007066_140003
Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

© Arkeologikonsult 2020

Upphovsrätt, där inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.sv>

KVARTERET ANKARSTOCKEN

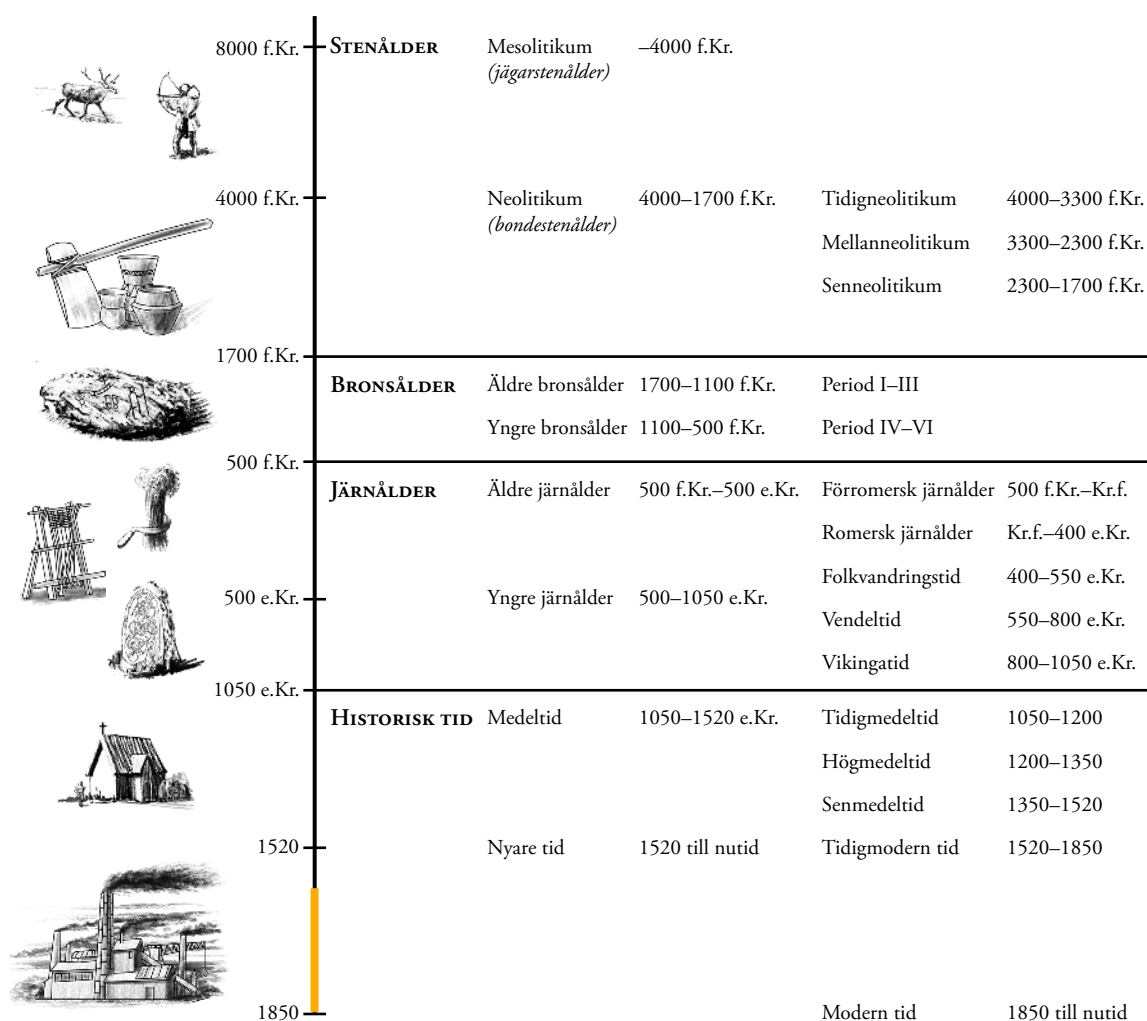
Arkeologisk förundersökning vid fornlämningsområdet för L2009:7173,
fastigheterna Gamla staden 1:2 och Ankarstocken 17, Norrköpings stad och
kommun, Östergötlands län

PETRA ÖJHAGE

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3302, 3406

ARKEOLOGISK PERIODINDELNING

ANTI-KVARISK BEDÖMNING

Antikvarisk bedömning anger hur man enligt kulturmiljölagen (1988:950), och till viss del även skogsvårdslagen (1979:429), bedömt lämningen och dess eventuella lagskydd vid registreringstillfället. Den slutgiltiga bedömningen görs alltid av Länsstyrelsen.

Fornlämning är en lämning som omfattas av skydd enligt kulturmiljölagen. För att en lämning ska kunna bedömas som fornlämning krävs att den tillkommit före 1850, är en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fast fornlämning.

Möjlig fornlämning innebär att man vid registreringstillfället inte kunnat ta ställning till om lämningen är en fornlämning

eller inte. Lämningen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte fastställt lämningens utbredning.

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller förstörda. Inget skydd enligt kulturmiljölagen kvarstår. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANFATTNING.....	7
BAKGRUND.....	7
KULTURHISTORISK BAKGRUND.....	8
TIDIGARE ARKEOLOGISKA UNDERSÖKNINGAR	10
Kvarteret Korpen	10
Prästgatan/Olai kyrkogata	10
Repslagaregatan/Korpen 13	10
Kvarteret Lyckan	10
Kvarteret Spinnrocken	10
Vid S:t Olai kyrka.....	10
SYFTE, METOD OCH GENOMFÖRANDE	12
RESULTAT	12
Schakt 1.....	14
Schakt 2.....	16
Schakt 3.....	18
Schakt 4.....	20
Schakt 5.....	21
DISKUSSION	22
SLUTSATS.....	23
REFERENSER	24
Litteratur	24
Historiska kartor.....	24
ADMINISTRATIVA UPPGIFTER.....	25
BILAGOR	26
Bilaga 1. Kontexter	26
Bilaga 2. Fynd.....	29
Bilaga 3. Keramik	30
Bilaga 4. Kritpipor	35
Bilaga 5. Osteologisk analys	36
Bilaga 6. Arkeobotanisk analys.....	38
Bilaga 7. Arkeologisk undersökning (3406).....	42

Figur 1. Platsen för undersökningen i kvarteret Ankarstocken i centrala Norrköping. Mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

SAMMANFATTNING

Inför en planerad nybyggnation inom fastigheterna Gamla staden 1:2 och Ankarstocken 17 i Norrköpings stad beslutade Länsstyrelsen i Östergötlands län att en arkeologisk förundersökning skulle göras (Lst dnr 431-7605-2019). Undersökningen genomfördes i december 2019 av Arkeologikonsult.

Vid förundersökningen kunde tre faser konstateras inom undersökningsområdet. I en första fas, under 1600–1700-talen har området använts för odling, främst av bondtobak under 1700-talet, men även för trädgårdsodling. I en andra fas, under sent 1800-tal, har området tagits i anspråk för bebyggelse av flerfamiljshus. I en tredje fas, 1900-talets senare hälft, har 1800-talets bebyggelse rivits och ersatts av dagens bebyggelse.

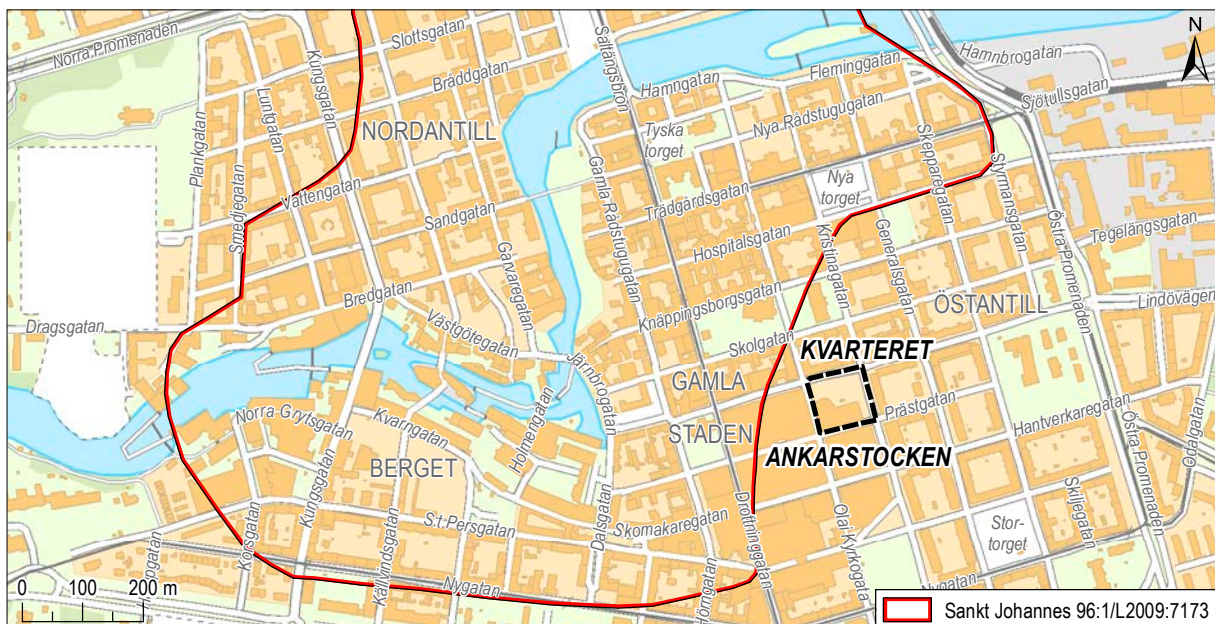
Undersökningsresultatet föranledde inga fortsatta antikvariska eller arkeologiska åtgärder inför planerad nybyggnation.

Efter avslutad arkeologisk förundersökning utfördes en brådskande schaktningsövervakning för ledningsomläggning i Repslagargatan som endast resulterade i en rest av ett odlingslager från tidigmodern tid och ett möjligt husfundament daterat till tidigast sent 1800-tal. Schaktningsövervakningen utfördes inom samma diarienummer för Länsstyrelsens beslut för den arkeologiska förundersökningen och inom samma uppdrag i Kulturmiljöregistret. Den arkeologiska schaktningsövervakningen avrapporteras därför som en bilaga (bilaga 7) till rapporten för den arkeologiska förundersökningen.

BAKGRUND

Samhällsbyggnadskontoret vid Norrköpings kommun har i enlighet med detaljplan från 2004 planerat för nybyggnation inom fastigheterna Ankarstocken 17 och Gamla staden 1:2 i Norrköping (figur 1 och 2). Då området ligger strax utanför Norrköpings historiska stadsområde med stadslager, registrerat

som fornlämning Sankt Johannes 96:1 och lämningsnummer L2009:7173, beslutade Länsstyrelsen i Östergötlands län att en arkeologisk förundersökning skulle göras inför nybyggnationen (Lst dnr 431-7605-2019). Undersökningen genomfördes i december 2019 av Arkeologikonsult.

Figur 2. Undersökningsområdet i kvarteret Ankarstocken och stadslagret Sankt Johannes 96:1/L2009:7173. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:12 500.

KULTURHISTORISK BAKGRUND

Norrköping omnämns för första gången 1283 då drottning Sofia d.ä. donerade sitt laxfiske i Norrköping till nunnorna i S:t Martins kloster i Skänninge. Norrköping var en av Östergötlands sex medeltida städer och fick under mitten av 1300-talet stadspri- vilegier. Arkeologiska undersökningar har visat på att den medeltida staden framför allt har legat vid Mot- ala ström (Broberg 1984). Från mitten av 1500-talet sker en omfattad industrialiseringen av staden, ut- vecklingen av staden går fort och Norrköping går från att vara en mindre stad längs med strömmen till att bli en av Sveriges största industristäder (Broberg 1984). Under 1600-talets första hälft grundades fler- talet manufaktur- och bruk så som ett vapenfaktori, ett mässingsbruk samt ett vantmakeri, dessa kom att expandera som Holmens Bruk under Louis de Geers ledning (Helmfrid 1965; Broberg 1984).

I takt med ökad varuproduktion stiger befolknings- mängden i staden. Från 1570-talet till 1620-talet tredubblades stadens befolkning, vilket bör ha på- verkat staden genom en förtätning inom befintliga kvarter samt att nya kvarter tillkommer (Broberg 1984, Karlsson 2006 Helmfrid 1965).

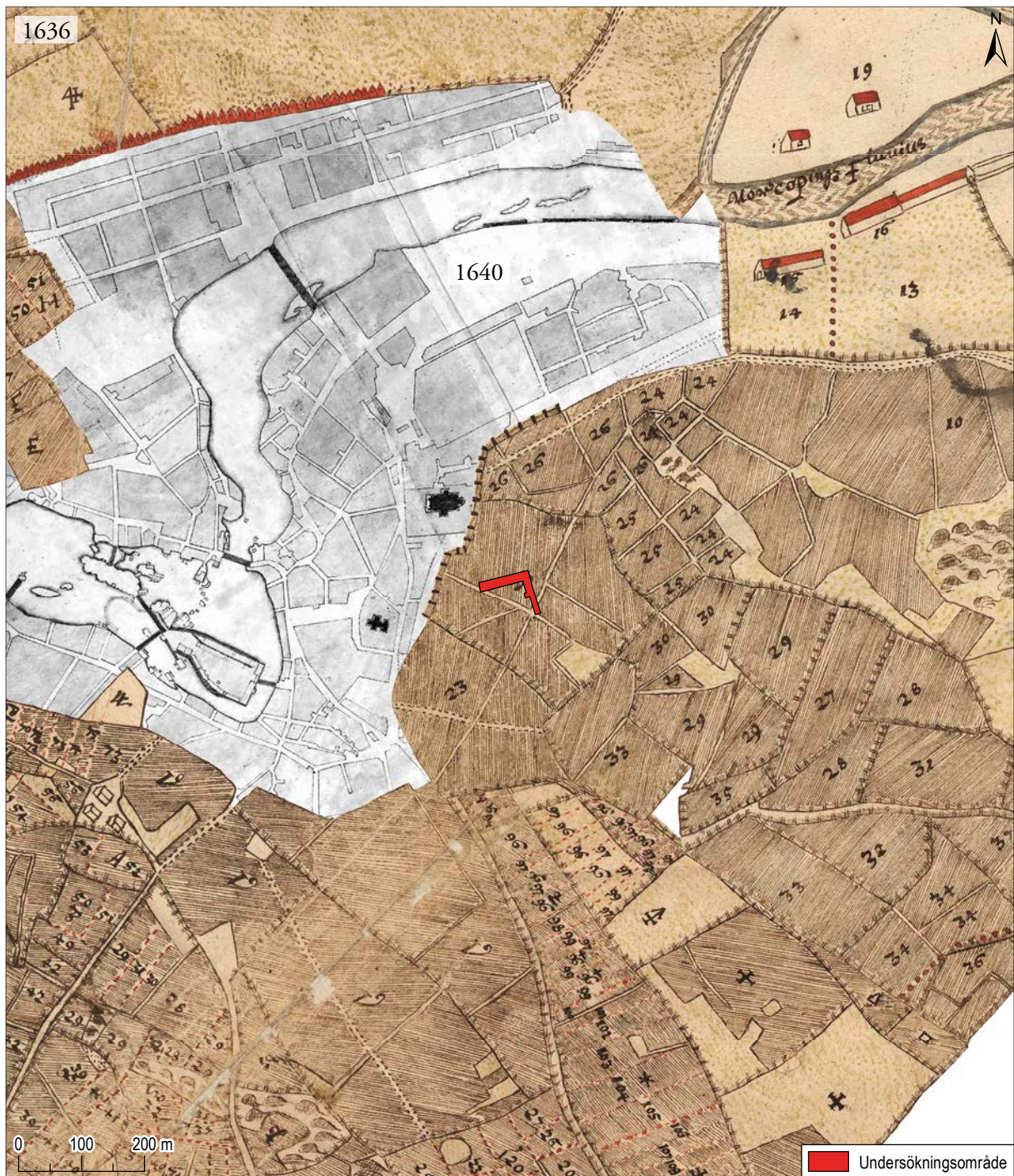
Under 1700-talet drabbas staden av ett flertal brän- der, pesten slår till och 1719 härjar ryssen, händel- ser som gör att staden till stor del ödeläggs (Broberg 1984). Återuppbyggnaden går långsamt och det är först framåt 1800-talets början som staden tycks ha återhämtat sig. År 1822 inträffar ännu en stor stadsbrand; kvarteret Ankarstocken gick därmed från att ha haft 164 boende till endast 10 (Helmfrid 1984:56f).

Under 1800-talet präglas staden av en kraftigt in- dustriell ökning, och då främst inom bomulls och ylleindustrin; flertalet spinnerier anläggs längs med Motala ström och i takt med utvecklingen inom

industrierna har staden kommit att förändras. Under denna tid så byggs det en mängd byggnader i sten, och Norrköping kom att få den största stenhus- bebyggelsen efter Stockholm, Göteborg och Malmö (Broberg 1984).

1960- och 1970-talets Norrköping präglas av de centrumomdaningar som sker, stora delar av den äldre bebyggelsen rivs för att göra plats för kvarter- stora byggnadskomplex. Mellan 1972–1974 rivs be- byggelse i kvarteret Ankarstocken för att göra plats för det parkeringshus som ännu står.

Undersökningsområdet ligger i den sydöstra utkan- ten av Norrköpings äldsta delar; på de äldsta kartor- na utanför själva stadsområdet. I kartmaterialet från 1636 (LMS D75-1:D4:5-7) respektive 1640 (LMS D75-1:4) så ligger området utanför stadsbebyggel- sen men inom stadens jordar (figur 2). Senast i slutet av 1600-talet har det som kom att bli kvarteret Ankarstocken dock inlemmats i staden. På en karta från 1695, där enbart odlingsmarken kring staden är karterad, faller området innanför stadsområdet. Det är oklart om kvarteret var bebyggt vid stadsbranden 1655 men kvarteret ligger inom de delar som sägs vara helt avbrända efter rysshärjningarna 1719 och stadsbranden 1822. Just från 1719 föreligger en kar- ta som visar samma kvartersstruktur som idag, och med namnet Ankarstocken tydligt på pränt (LMS D75-1:9). I 1783 års karta framgår den tidens tomt- indelning, och undersökningsområdet ryms inom tomtorna 1–8 (LMS D75-1:28, figur 6). Under andra halvan av 1800-talet, samt under början av 1900-talet, får kvarteret en modern bebyggelse (Norrköpings stad 1879 Norrköpings stadsarkiv, figur 7). Och det framgår att en succesiv förtätning och nybyggnation sker mellan mitten av 1800-talet och mitten av 1900-talet (Norrköpings stadsarkiv: Stadskarta 1947).

Figur 3. Undersökningsområdet i kvarteret Ankarstocken i förhållande till 1636 års karta (brun) och 1640 års karta (svartvit). Skala 1:10000.

TIDIGARE ARKEOLOGISKA UNDERSÖKNINGAR

Det har tidigare gjorts både arkeologiska iakttagelser och arkeologiska undersökningar i det aktuella undersökningsområdets närhet (figur 4). Här följer några undersökningar i urval, som belyser den antikvarisk-topografiska miljön kring undersökningsområdet.

Kvarteret Korpen

I kvarteret Korpen, direkt söder om S:t Olofskyrkan, påträffades vid en undersökning (okänt årtal) en äldre byggnadslämning samt en öst – västligt orienterad stensatt gata tillhörande stadens äldsta gatunät (Broberg 1984:40).

Prästgatan/Olai kyrkogata

Någonstans i gatumarken i korsningen Prästgatan – Olai kyrkogata framkom år 1905, på 1 meter djup, en vattenfylld vindkälla med stort djup (Broberg 1984:42). Med ”vinkälla” avses sannolikt en brunn med någon form av vinschanordning. Vid schaktningsarbeten framkom även gärdesgårdsrester, ben och förkolnat virke (ibid.).

Repslagaregatan/Korpen 13

År 2002 gjordes en arkeologisk förundersökning i Repslagaregatan och in på fastigheten Korpen 13. Sammanlagt togs en cirka 130 meter lång sträcka upp längs med kv. Korpen och kv. Smedjan. I schaktet framkom bebyggelselämningar i form av kultur lager och keramikskärvor från 1600-talets andra hälft eller 1700-talets första hälft. Det framkom även en väg, med flera nivåer bevarade, längs med kv Korpen, samt en träbroläggning. Vägnivåerna har troligen anlagts efter 1655. Utmed kvarteret Smedjan påträffades liknande lämningar, samt en del odlingslager (Hedvall 2003).

Kvarteret Lyckan

Delar av kvarteret Lyckan, beläget direkt söder om kv. Ankarstocken, undersöktes 2009. Undersökningen visade att den norra delen av kvarteret har hyst småskalig bebyggelse i ett gatunära läge, medan

de inre delarna av tomterna har nyttjats för odling. I närheten av bebyggelsen rörde det sig om odling i kålgårdar och liknande, medan man i de innersta delarna har bedrivit tobaksodling. I de södra delarna av kvarteret var lämningarna mer fragmentariska och svårtolkade, och där fanns inga säkra bebyggelselämningar. Tomterna i kvarteret förefaller ha lagts ut någon gång under sent 1600-tal, medan de undersökta bebyggelselämningarna i huvudsak daterades till 1700-tal. Odlingslämningarna går ner i äldre tid (Nordström & Heimdahl 2012).

Kvarteret Spinnrocken

Liknande lämningar har framkommit vid arkeologisk undersökning inom kvarteret Spinnrocken (Jonsson 2014), omedelbart söder om kvarteret Lyckan. Där påvisades enstaka spår av vad som kan vara en äldre, möjligen medeltida, fas av odling. Fram till mitten av 1600-talen var området en del av Norrköpings stadsjordar och en äldsta bebyggelse etableras dock under sent 1600-tal. Byggnaderna låg dels ut mot gatan, dels längs tomtgränserna i de inre delarna av tomterna. Längst in från gatorna sett hade man odlingsstämper och trädgårdar. I ett äldre skede odlade man köks- och medicinalväxter, men en övergång till tobaksodling ägde rum i ett yngre skede (Lindberg 2012; Jonsson 2014).

Vid S:t Olai kyrka

Under våren och hösten 2013 genomfördes utredning och arkeologisk förundersökning i området kring Olai kyrka. Vid undersökningen påträffades det ett stort antal gravar. Cirka 160 gravar dokumenterades i plan, två undersöktes arkeologiskt och gravarna låg i flera skikt. Det tolkades som att det kunde finnas tusentals gravar inom ytan. Gravarna daterades till tiden både före och efter den omläggning av stadsplanen som gjordes omkring år 1640. I delar av området påträffades påförda och avsatta lager. Lagren tolkades att vara uppbyggda dels av rasering från intilliggande konstruktioner samt dels från aktiviteter i kyrkans närområde. Vid undersökningen påträffades lager från sent 1500-tal till mitten av 1800-talet (Jonsson & Alexander 2014).

Figur 4. Ett urval av undersökningar i det aktuella undersökningsområdets närhet. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:3000.

SYFTE, METOD OCH GENOMFÖRANDE

Utifrån tidigare kunskap om den antikvarisk-topografiska miljön framgår det att undersökningsområdet redan under tidigmodern tid har ingått i Norrköpings stadsrum. Tidigare undersökningar i närområdet visar också att det inom kvarteret Ankarstocken finns potential för liknande lämningar som de som har framkommit i angränsande kvarter. Det vill säga ett äldsta skede av odling följt av ett skede med bebyggelseetablering, under 1600- och 1700-talen, bestående av hus ut mot gatorna och längs med tomtgränserna, och med kålgårdar och andra odlingar längre in på gårdarna. Eftersom de ytor som omfattades av förundersökningen i huvudsak var lokaliserade ut mot gatan förväntades det dock framför allt byggnadslämningar och gårdsplaner, emellertid med risk för att modern bebyggelse skadat eventuella lämningar.

Den arkeologiska förundersökningen genomfördes med syfte att fastställa fornlämningens omfattning och att därmed ge Länsstyrelsen planeringsunderlag för fortsatta åtgärder.

Undersökningsområdet var cirka 1 850 m² stort och sträckte sig L-format längs med Repslagaregatan i norr och Kristinagatan i öster. Området var beräknat utifrån de planerade byggnadskropparna, exklusive frischakt och ledningsgator. Intill området ligger ett parkeringshus, parkeringshuset Ankarstocken, vars in- och utfarter korsar undersökningsområdet. Då parkeringshuset vid tiden för undersökningen var i bruk innebar detta att dessa ytor inte var tillgängliga

för undersökning, varför den del som kvarstod för undersökning hade en yta om cirka 1 230 m².

Fältarbetet genomfördes av två arkeologer från Arkeologikonsult i december 2019. Fem schakt togs upp om sammanlagt cirka 200 m². Således undersöktes cirka 11 % av det totala undersökningsområdet.

Vid schaktningen användes grävmaskin. Schakten grävdes ned till att kulturlager eller konstruktioner framkom, varvid handgrävning vidtog. Kulturlager och konstruktioner och dokumenterades, ett representativt fyndmaterial samlades in och makroprover togs. Alla schakt, fynd, prover, synliga lager och konstruktioner mättes in med GPS/RTK, fotograferades och sektionsritningar upprättades för samtliga schakt utom schakt 4, som endast innehöll sentida markingrepp.

Daterade fynd (bilaga 2), i synnerhet keramik (bilaga 3) samlades in, samt även osteologiskt material (bilaga 5). En makrofossilanalys utfördes av kvartärgeologen/arkeobotanikern Stefan Gustafsson, Arkeologikonsult (bilaga 6). Datering och proveniensbestämning av kritpipor har gjorts av Arne Åkerhagen (bilaga 4).

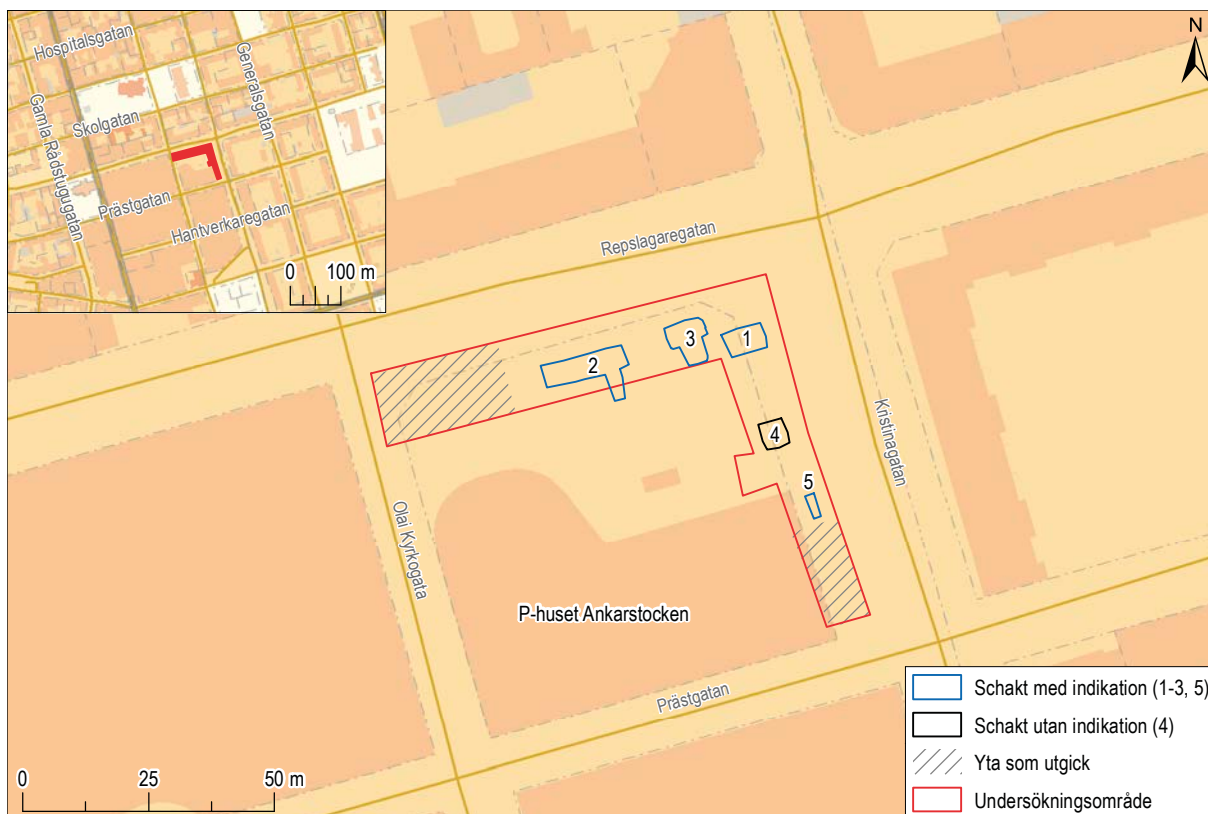
Efter avslutad undersökning lades schakten igen. Inmätningar och övrigt dokumentationsmaterial överfördes till Arkeologikonsults GIS-baserade dokumentationsprogram SiteWorks samt till ArcGIS för fortsatt bearbetning och analys.

RESULTAT

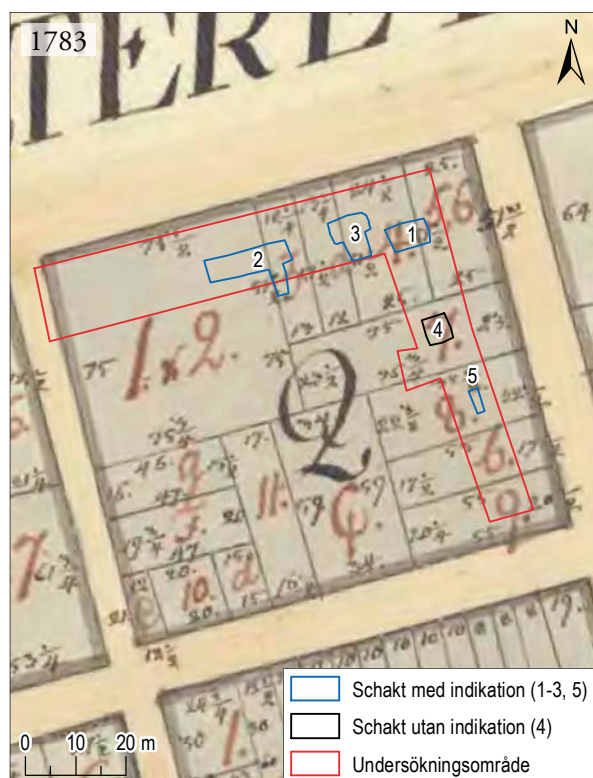
Vid undersökningen grävdes fem schakt, jämnt spridda över ytan för representativitet och med hänsyn taget till kända ledningar samt med adekvat säkerhetsavstånd till in- och utfartsramper till parkeringshuset Ankarstocken.

Här följer en redogörelse av undersökningsresultatet, det vill säga en beskrivning av den i schakten framkomna stratigrafien. Med stratigrafi avses här en sekvens av kulturlager (av mänsklig aktivitet

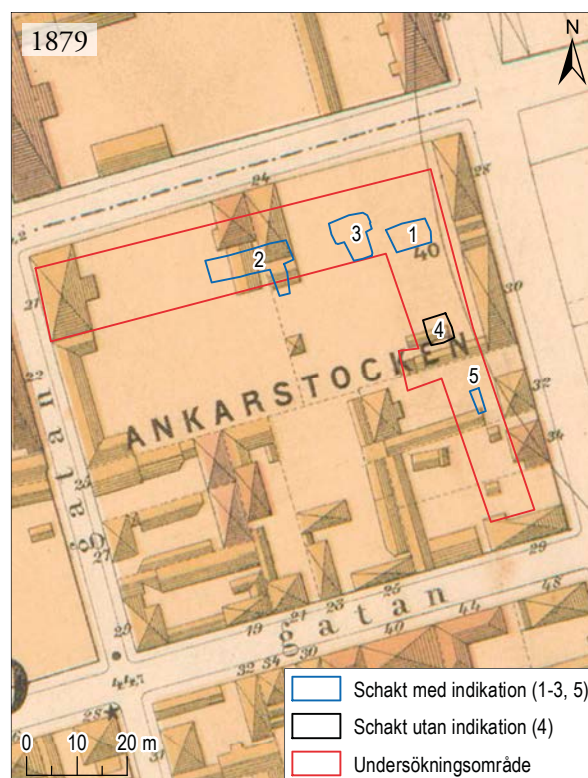
deponerade jordlager), nedgrävningar och fyllningar, odlingshorisonter och konstruktioner, vilka var för sig kallas för kontexter. Vid inmätningen får varje kontext ett nummer, som i den löpande texten uppges kursivt inom parentes. Den stratigrafiska uppbyggnaden representerar en kronologisk utveckling, där det äldsta skedet är längst ner i sekvensen. För att rapporteringen ska göras i "rätt" ordning så redovisas sekvensen nerifrån och upp.

Figur 5. Undersökningsområde med schakt 1–5. Skrafferade ytor gick ej att undersöka, då dessa utgjorde in- och utfart till parkeringshuset. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:1 500. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:15 000.

Figur 6. Undersökningsområdet i förhållande till situationen år 1783 (LMS D75-1:28). Skala 1:1 500.

Figur 7. Undersökningsområdet i förhållande till situationen år 1879 (Norrköpings stad 1879 Norrköpings stadsarkiv). Skala 1:1 500

Schakt 1

Sammanfattning: in på 1600–1700-talen har marken använts för odling. Någon gång efter mitten av 1700-talet har man ställt om marken för bebyggelse, men det är först från slutet av 1800-talet, eller början av 1900-talet, som det finns byggnadslämningar på plats. Denna bebyggelse kvarstod in på 1970-talet, då den revs för att ge plats åt dagens bebyggelse.

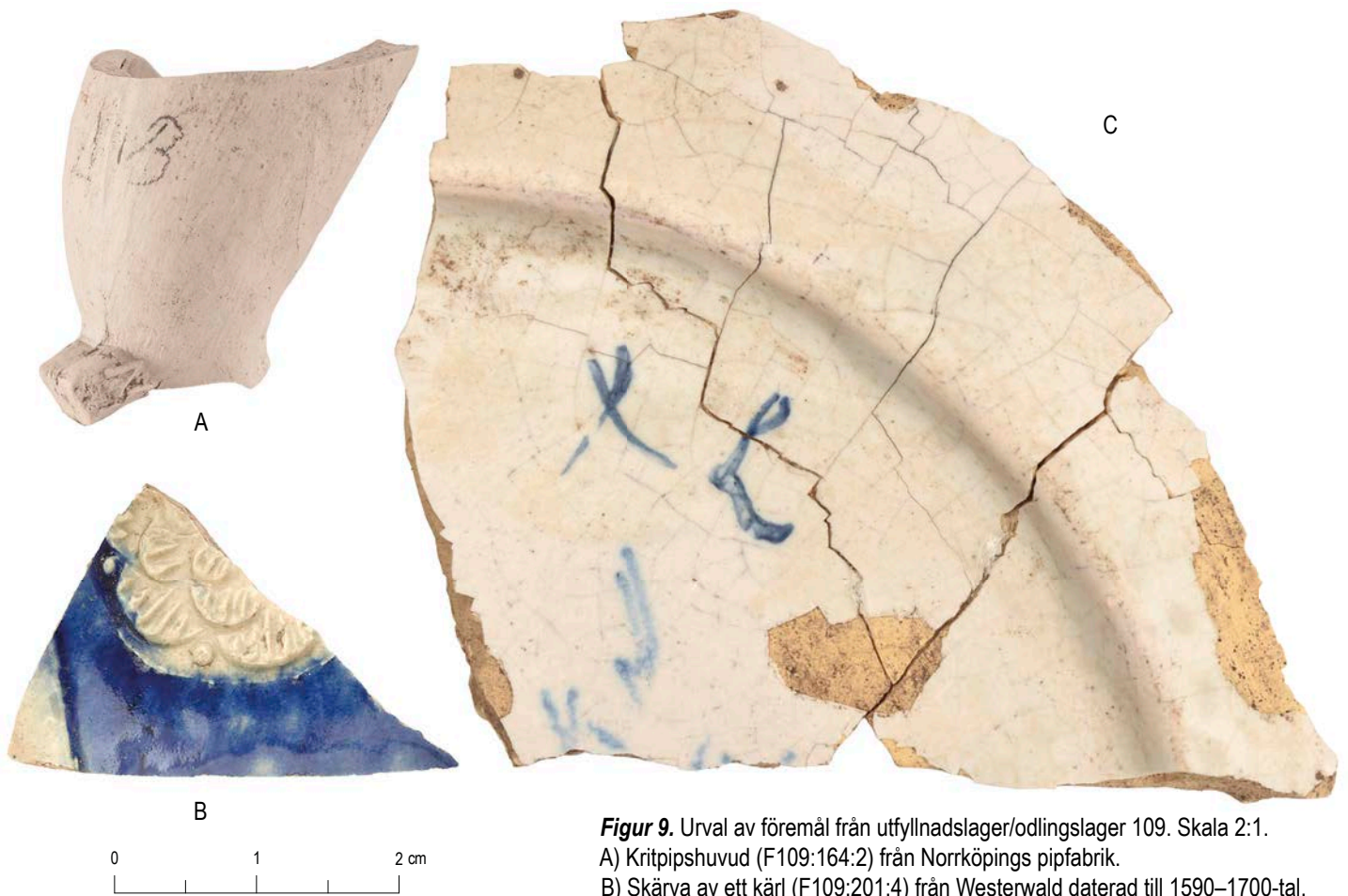
Stratigrafisk beskrivning: Schaktet grävdes i hörnet mellan Repslagaregatan och Kristinagatan, i den nordöstra delen av undersökningsområdet och mätte 4,6×7,5 meter (figur 10). Naturlig undergrund påträffades på ett djup om 1,9 meter och bestod av grågul lermorän.

Längst ner i schaktet, ovan moränen, framkom en äldre *odlingshorisont* (111) gödslad med dynga och latrin (figur 11 och 12). Denna kan kopplas till stadens jordar, så som de återspeglas i den geometriska avmätningen från år 1636 (LMS D75-1:D4:5-7). Ovan odlingsjorden fanns det en tydlig *växthorisont* (110), sannolikt ett resultat av att man slutade bruka jorden för att ta marken i anspråk för annan aktivitet. Spår av ett "söndertrampat" lager (114) med

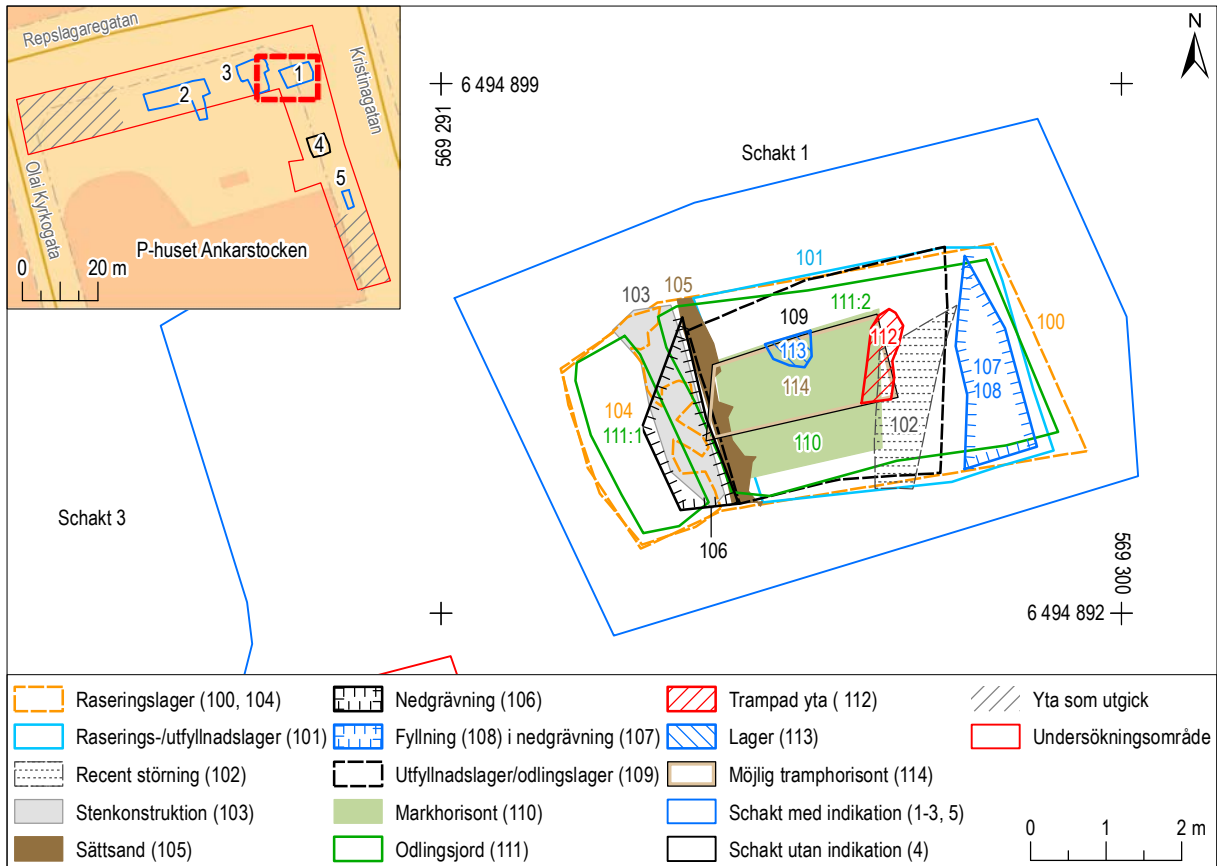

Figur 8. Skål i yngre rödgods (F114:1:7) daterad till 1600-tal. Skala 1:1.

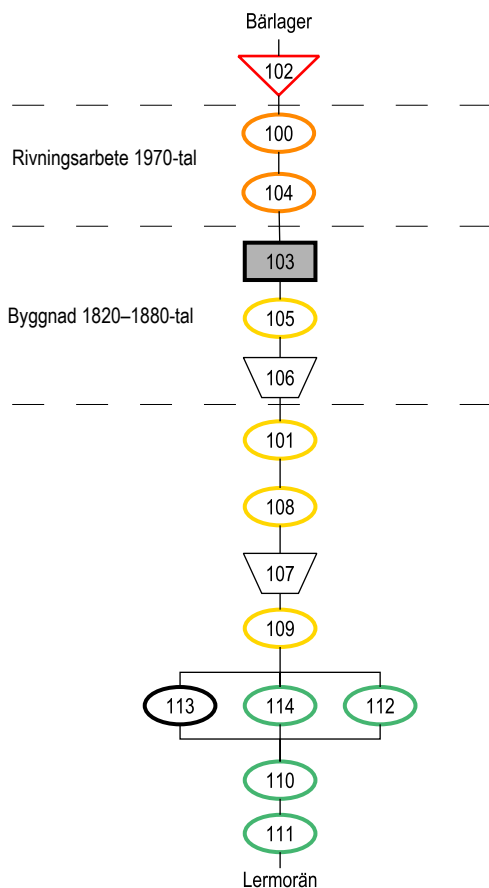
en del djurben och 1600-tals keramik (figur 8), samt ytterligare några mindre lager (112 och 113), tyder möjligen på att marken har legat i träda och för "fäfor", det vill säga man har upplåtit marken för stadens djurhållning. Detta tycks inte ha pågått länge, innan ett tjockare *utfyllnadslager* (109) har förts på och området på nytt använts för *odling*. Lagret innehöll en hög andel sopor – allt från tegelfragment till mycket fragmenterad och eroderad keramik, med huvudsaklig datering till sent 1700-tal, och delar av kritpipor (figur 9). Det fanns även ett litet inslag av benfragment från människa (bilaga 5) – vilket talar

Figur 9. Urval av föremål från utfyllnadslager/odlingslager 109. Skala 2:1.
A) Kritpipshuvud (F109:164:2) från Norrköpings pipfabrik.
B) Skärva av ett kärl (F109:201:4) från Westerwald daterad till 1590–1700-tal.
C) Tallrik i fajans (F109:165:1) med signatur "XL" daterad till 1760-tal.

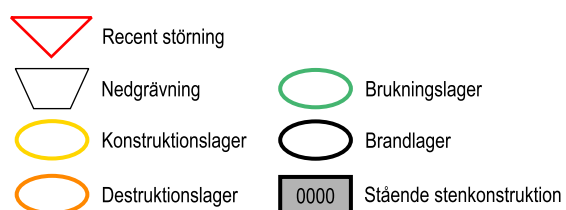
Figur 10. Kontexter i schakt 1, skala 1:100. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:2000.

Figur 11. Matris över den stratigrafiska sekvensen i schakt 1.

Kontext	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)
100	Raseringslager	6,40	2,95	0,20–0,26
101	Raserings-/utfyllnadslager	3,90	2,90	0,25
102	Recent störning	2,30	0,70	1,10
103	Stenkonstruktion	2,80	0,84	0,30–0,45
104	Raseringslager	2,80	1,60	0,20–0,42
105	Sättsand	2,80	0,36	0,10–0,15
106	Nedgrävning	2,40	0,80	0,60
107	Nedgrävning	2,60	0,78	0,35
108	Fyllning i nedgrävning 107	2,60	0,78	0,10–0,35
109	Utfyllnadslager/odlingslager	3,50	2,70	0,30–0,40
110	Markhorisont	2,80	1,70	0,03
111	Odlingsjord	2,58–4,32	1,04–2,44	0,22–0,30
112	Rester av en trampad yta	1,20	0,37	0,02–0,04
113	Lager	0,56	0,50	0,01
114	Möjlig tramphorisont	2,60	1,12	0,01–0,03

Figur 12. Kontexter i schakt 1.

för att man har fört ut jordmassor från staden. Att föra på jordlager har således inte varit det primära, istället har anledningen varit att bli av med massor på ett annat ställe. Fynden visar att jorden har flyttats ut någon gång efter mitten av 1700-talet. Den har sedan blivit berikad med gödsel och möjligen magrad med sand; i området har sedan odlats bondtobak, dill och svartsenap (bilaga 6).

Fynden från *igenfyllningsmassorna* (108) i en *nedgrävning* (107), samt ett lager med raseringsmassor (101) visar åter på omflyttning av massor från riven bebyggelse. Här ger fyndmaterialet en någon vidare datering, från 1700-talets andra hälft och framåt (bilaga 2 och 3). Det är dock dateringen av en enskild skärva från en kruka eller flaska i stengods som ger det stora tidsspännet, varför några säkra slutsatser inte kan göras avseende datering.

Under slutet av 1800-talet eller i början av 1900-talet kommer den bebyggelse på plats som rivs först i början av 1970-talet. Spår av denna påträffades i form av en *grundmur* (103) med *nedgrävning* och *fyllningssand* (106, 105), i *fyllningssanden* framkom keramik daterad till tiden efter 1770 (bilaga 3). Grundmuren var övertäckt av ett *raseringslager* (104) med tegel och inslag av keramik. Ovan dessa lämningar fanns ytterligare ett *raseringslager* (100), som även det kan kopplas till 1970-talets omgestaltning av området. Allt har sedan täckts över av *bärlager* och så småningom *grässvål*.

Schakt 2

Sammanfattning. I schakt 2 påträffades det äldre odlingsjord från 1700–1800-talet. Området användes senare för bebyggelse. Två faser framkom i schaktet, varav den äldsta möjligen kan föras tillbaka till 1700-tal. Den yngre kan knytas till bebyggelse som revs i början av 1970-talet.

Stratigrafisk beskrivning. Schaktet grävdes längs med Repslagaregatan, i undersökningsområdets norra del, och mätte 17,4×4,2–10,2 meter (figur 14). Naturlig undergrund påträffades på ett djup om 1,5 meter och bestod av grågul sandmorän.

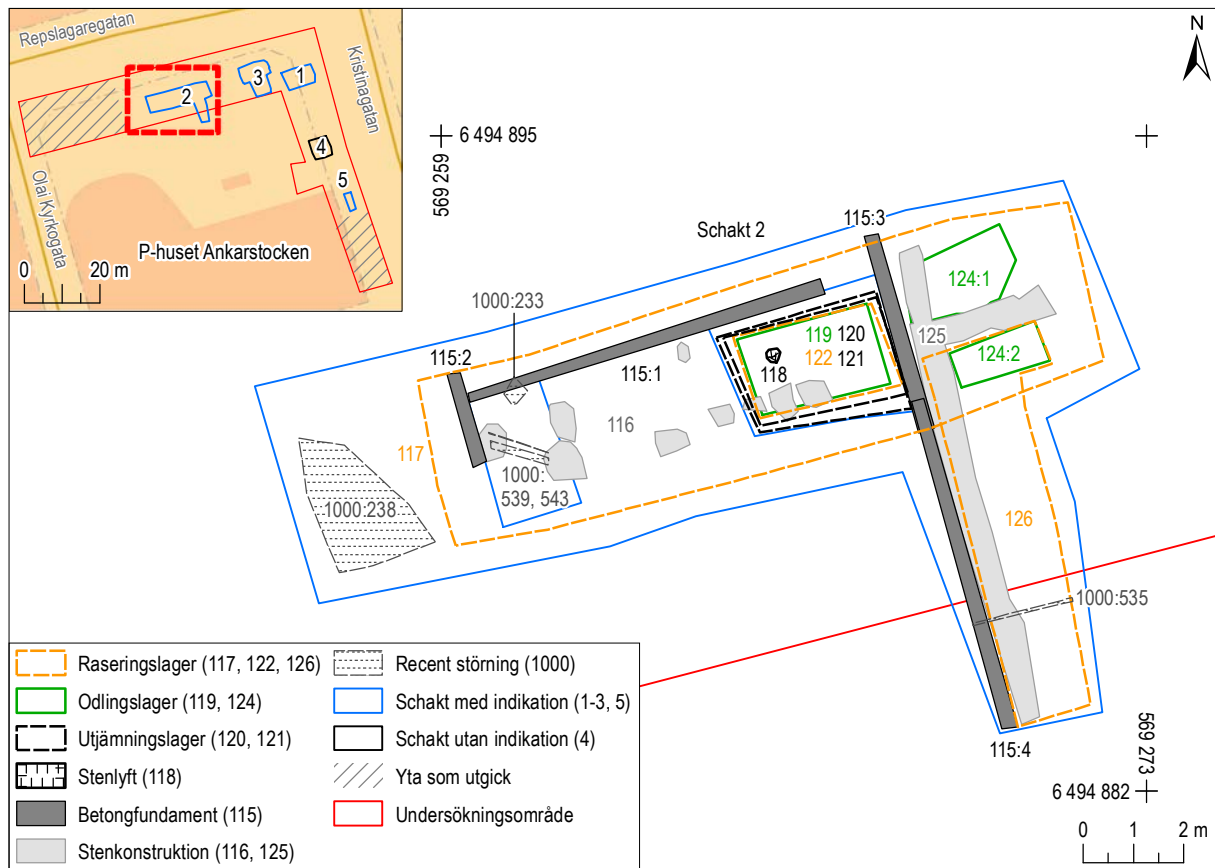

Figur 13. Grundmur (103), troligen en del av en byggnad från 1800-talets andra hälft. Foto från söder.

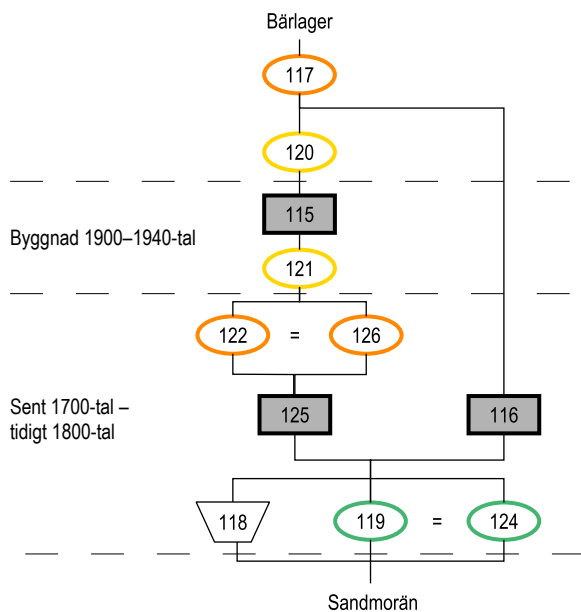
Längst ner, ovan sandmoränen, framkom en äldre *odlingshorisont* (119, 124) gödslad med dynga och latrin (figur 15 och 16). I detta lager fanns spår av odling av krusbär och dill samt inslag av djurben (bilaga 5 och 6). Keramikfynd med en datering till perioden 1750–1800 (bilaga 3) ger en fingervisning om markanvändning fram till modern tid. Övergången till underliggande morän var mycket ojämn, sannolikt spår av markbearbetning; här fanns även spår av att man lyft bort stenar i samband med denna (118).

Liggande i odlingsjorden framkom en kallmurad L-formad *grundmur* av tuktad sten i tre skift (125), med nord – sydlig längdriktning. Ovan grundmuren fanns *raseringslager* (122, 126) med inslag av tegel och sten, samt fynd av yngre rödgods, fajans och porslin med datering till 1770–1800-talet (bilaga 3).

På raseringslagret, för att nivellera marken, lades ett *utjämningslager* (121) med kalkbruk och småsten ut, varefter en *betongkonstruktion*, del av källare, (115) göts. Denna har ingått i en byggnad uppförd under 1900-talets första hälft. På källargolvet fanns ett avsatt lager silt med inslag av kol (120). Från rivningen av huset på 1970-talet fanns ett *raseringslager* (117) med inslag av tegel och betong. Det fanns även ett inslag av ett flertal *större stenar* (116), som möjligen ska kopplas ihop med den äldre grundmuren (125) och rivningen av denna. Raseringslagret framkom omedelbart under *bärlager* och *grässvål*.

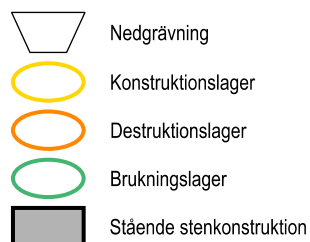
Figur 14. Kontexter i schakt 2, skala 1:150. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:2000.

Figur 15. Matris över den stratigrafiska sekvensen i schakt 2.

Kontext	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)
115	Betongfundament	1,90-7,20	0,30	0,60-1,20
116	Stenkonstruktion	7,50	0,60	1,00
117	Raseringslager	13,56	3,40	0,20
118	Stenlyft	0,32	0,32	0,05-0,13
119	Odlingsslager	2,70	1,80	0,12-0,3
120	Utgjämningslager	2,80	1,90	0,20
121	Utgjämningslager	2,80	1,90	0,05-0,10
122	Raseringslager	2,80	1,86	0,09-0,20
124	Odlingsslager	1,80-2,30	0,90-1,30	0,10-0,20
125	Stenkonstruktion	9,90	0,58-2,70	0,50
126	Raseringslager	7,50	2,05	0,10-0,40
1000	Recent störning	0,15-3,10	0,30-1,90	-

Figur 16. Kontexter i schakt 2.

Schakt 3

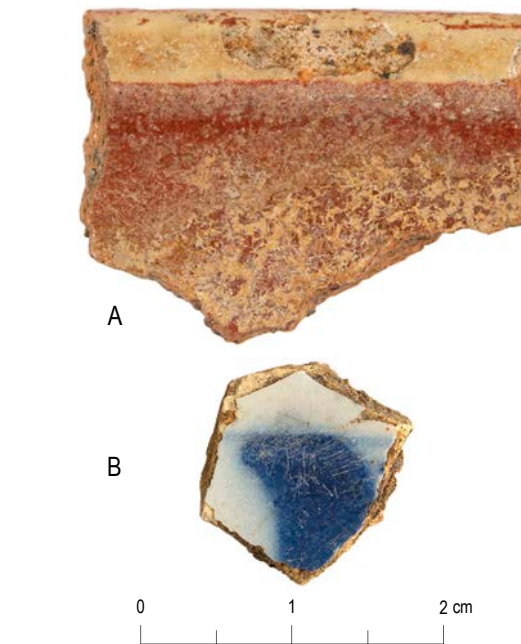
Sammanfattning. I schaktet framkom äldre markhorisonter med spår av beredning under tidig-modern tid samt en husgrund från 1800-talet.

Stratigrafisk beskrivning. Schaktet grävdes längs med Repslagaregatan, i undersökningsområdets norra del, och mätte 8,8×8,2 meter (figur 19). Naturlig undergrund påträffades på ett djup om 2,0 meter och bestod av grågul lermorän.

Ovan moränleran framkom en äldsta *markhorisont* (146) bestående av lerig silt med stort inslag av rötter, trärester från gran och tall samt träkol och ek (figur 20 och 21). Vilken typ av markanvändning som detta representerar har inte gått att avgöra (bilaga 6). Ytterligare en *markhorisont* (137) hade överlagrat den äldsta. Växtmaterialet i denna var starkt nedbrutet och kunde inte artbestämmas. Mellan de båda markhorisonterna förekom linser med växtrester (145).

Ett tunt lager grus (136) har förts på den yngre av markhorisonterna, möjligen som *utjämnings- eller bärlager*. Detta lager täcktes av ett *raseringslager* (127) innehållandes grus, sten och tegelkross. Fynd av yngre rödgods, daterad till 1730–1800-talet, samt kritpipsfragment, varav ett daterat till perioden 1756–1762 (bilaga 4), indikerar att lagret bör ha tillkommit under 1700-talets andra hälft.

Genom raseringslagret skar en modern *ledningsgrav* (132). Ledningsgraven täcktes av delar av en

Figur 17. Keramik från lager 131. Skala 2:1. A) Skärva av yngre rödgods (F131:753:2) daterad till 1600–1700-tal. B) Tallrik i fajans (F131:753:5) daterad till 1730–1800-tal.

husgrund (128, 131, 133), och har möjligen blivit tunnelgrävd in (figur 18). Husgrunden hör sannolikt samman med en annan, intilliggande, *husgrund* (129).

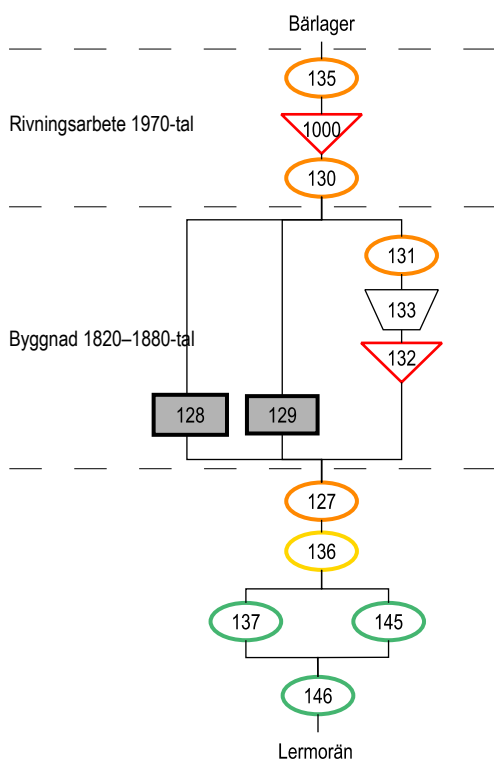
Husgrunderna tolkades utifrån stratigrafi, konstruktion och stembearbetning som en del av bebyggelsen från 1800-talets andra hälft och täcktes av *raseringslager* (130, 135) som kan sättas i samband med rivningsarbetet på 1970-talet. Raseringslagret täcktes av befintlig *grässvål*.

Figur 18. Stenkonstruktion 128. Foto från väster.

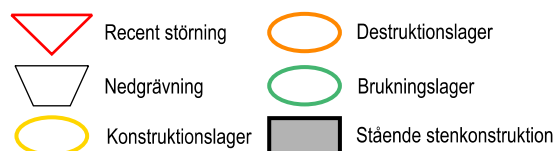
Figur 19. Kontexter i schakt 3, skala 1:100. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:2000.

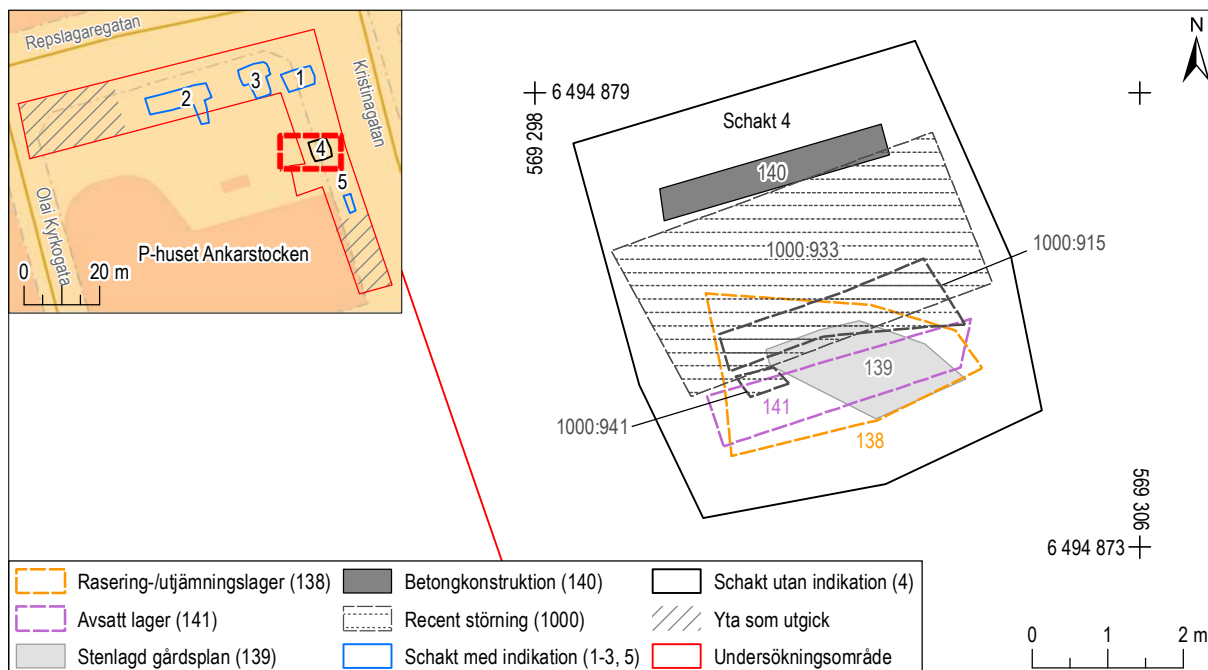

Figur 20. Matris över den stratigrafiska sekvensen i schakt 3.

Kontext	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)
127	Raseringslager	3,70	2,96	0,01–0,35
128	Stenkonstruktion	1,30–4,20	0,40–1,60	0,40–0,55
129	Stenkonstruktion	1,90	0,80	0,30–0,40
130	Utfyllnads-/utjämningslager	1,80–4,10	1,50–2,36	0,20–0,35
131	Utfyllnadslager	1,40	1,20	0,32
132	Recent störning	5,10	0,50	-
133	Nedgrävning	1,30	1,10	0,40
135	Raserings-/utfyllnadslager	7,56	3,80	0,43
136	Utfyllnadslager	5,10	1,00	0,05
137	Markhorisont	4,20	1,40	0,30
145	Lins av växtrester	1,50	0,22	0,02
146	Markhorisont	4,10	2,43	0,02–0,03
1000	Recent störning	3,90	0,70	-

Figur 21. Kontexter i schakt 3.

Figur 22. Kontexter i schakt 4, skala 1:100. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:2000.

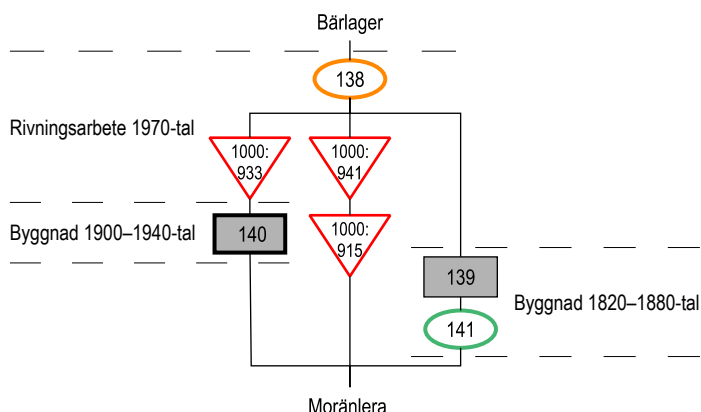
Schakt 4

Sammanfattning: stratigrafin i schaktet bestod av lämningar från sent 1800-tal och nutida störningar.

Stratigrafisk beskrivning: Schaktet placerades längs med undersökningens sydöstra del, centralt inom vad som i kartan från 1783 (LMS D75-1:28) är markerad som tomt 7. Schaktet grävdes längs med Kristinagatan och mätte 5,5×5,2 meter (figur 22). Naturlig undergrund påträffades på ett djup om 1,7 meter och bestod av grågul lermorän.

Den naturliga undergrunden bestod av moränlera. Ovan undergrunden fanns ett *trampat och avsatt lager* (141) i vilket en ojämn *stenläggning* (139) låg (figur 23 och 24). Dessa har troligen utgjort en gångyta mellan husen i 1800-talsbebyggelsen.

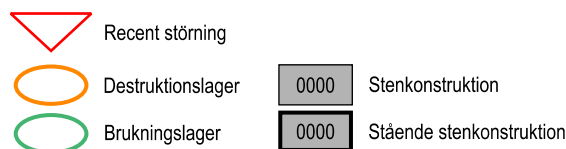
Öster om stenläggningen fanns en *betongkonstruktion* (140), eller en del av en källare, sannolikt från början av 1900-talet. Denna ingick i den bebyggelse som revs på 1970-talet, vilken även har satt spår i form av ett *raseringslager* (138). Ovan detta fanns befintlig *grässvål*.

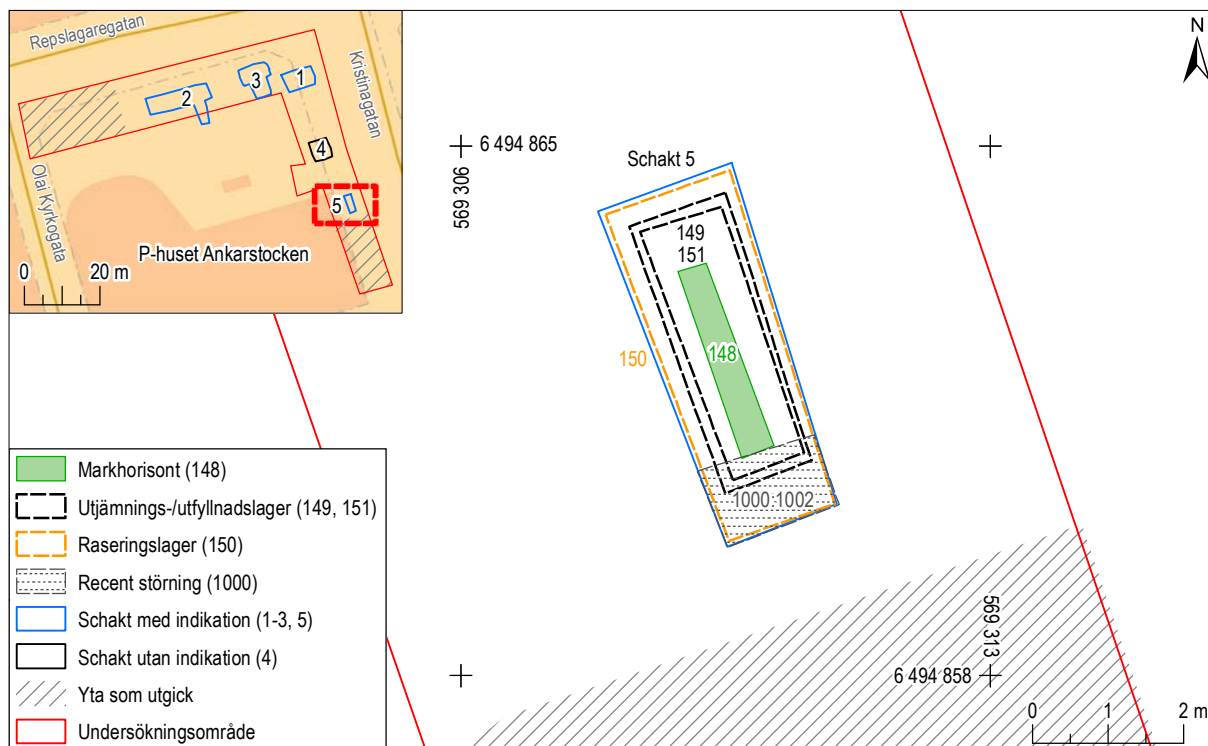

Figur 23. Matris över den stratigrafiska sekvensen i schakt 4.

Kontext	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)
138	Raserings-/ utjämningslager	3,32	2,20	0,25
139	Stenlagd gårdsplan	1,90	1,40	0,20
140	Betongkonstruktion	3,10	0,49	1,10
141	Avsatt lager	3,60	0,67	0,20
1000	Recenta störningar	2,00-4,30	0,25-2,30	-

Figur 24. Kontexter i schakt 4.

Figur 25. Kontexter i schakt 5, skala 1:100. Översikt med Fastighetskartan, skala 1:2000.

Schakt 5

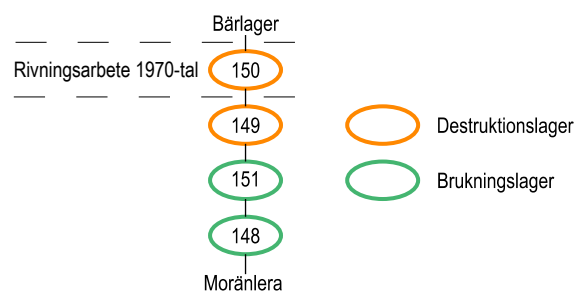
Sammanfattning: I schaktet påträffades inga intakta konstruktioner, däremot framkom det ett äldre odlingslager eller en markhorisont från en våtäng.

Stratigrafisk beskrivning: Schaktet var placerat i den sydöstra delen av undersökningsområdet, intill infarten till parkeringshuset Ankarstocken, och mätte 4,8×1,7 meter (figur 25). Naturlig undergrund påträffades på ett djup om 1,3 meter och bestod av blålera.

Ovan blåleran fanns en äldre *markhorisont* (148), bestående av silt och sandblandad odlingsjord (figur 26 och 27). Jorden var gödslad med dynga. I jord-

provet förekom fynd av hinnkräftor, vilket visar på bevattnings. Miljön var fuktig och här odlades växter som trivs i fuktigare miljö och som användes som djurfoder (bilaga 6).

Ovan markhorisonten fanns ett kompakt lager med påförd *blålera* (151), möjligen i samband med sentida schaktningsarbeten, vilken i sin tur täcktes av ett lager bestående av sand, grus och småsten, och som tolkades som ett *utfyllnads-/utjämningslager* (149). På detta lager fanns ett raseringslager (150), som möjligen kan kopplas till rivningarna på 1970-talet. Massorna i schaktet var emellertid störda av sentida ledningsgravar (1000:1002), som kan ha resulterat i sentida omdeponeringar av äldre kulturlager.

Figur 26. Matris över den stratigrafiska sekvensen i schakt 5.

Kontext	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)
148	Markhorisont	2,50	0,50	0,10
149	Utfyllnads-/utjämningslager	3,40	1,20	0,30–0,80
150	Raseringslager	4,70	1,70	0,20–0,25
151	Utjämningslager	2,50	0,50	0,10–0,15
1000	Recent störning	1,58	1,00	-

Figur 27. Kontexter i schakt 5.

DISKUSSION

Förundersökningen i kvarteret Ankarstocken har visat att undersökningsområdet är tämligen urschaktat sedan mitten av 1800-talet, då området började få en modern bebyggelse. Endast i botten av schakten påträffades äldre lämningar. Dessa var i form av mark- och odlingshorisonter som har daterats till 1600- och 1700-talen och som kan knytas till stadens jordar. En del av odlingsjordarna har senare troligtvis ingått i bakgårdsmiljöerna i den senare bebyggelsen. I övrigt har bebyggelseetableringen under det sena 1800-talet och det tidiga 1900-talet alltså utplånat spåren efter eventuella tidigmoderna byggnadslämningar och samtidigt kraftigt fragmenterat de äldre odlingsjordarna.

Området torde, som del av stadens jordar, ha använts långt bak i tiden för odling; vi kan tänka oss för råg och korn, och för havren, som fick ökad andel av odlingsarealen i Östergötland under 1600-talet (jfr. Myrdal 1999: 240). Men tittar vi närmare på de prover som togs i odlingsjorden så visar dessa att det har vuxit krusbär, svartsenap och dill på platsen. I schakt 1, i ett lager som har tolkats som ett utjämningslager, visar fynden att jordmassor har flyttats från ett ställe till ett annat vid mitten av 1700-talet, och att det i denna jord har odlats bondtobak. Slitaget på fyndmaterialet visar att det sannolikt härrör från sopor och att det troligen har flyttats med jordmassorna. Om det samma gäller för bondtobaken, eller om den är odlad på plats, kan inte avgöras. Men eftersom det var gott om tegelfragment i massorna – och som därmed kan tolkas vara från en rivningstomt, förflyttade i samband med röjning – så är det troligt att de först efter flytten blev gödslade och nyttjade för odling.

I schakt 5 visar ett jordprov i en äldre markhorisont att marken vid tiden för brukandet var gödslad. Provet visade även förekomst av hinnkräftor, eller vattenloppor och att det fanns gott om vattenväxter och växter som trivs på fuktängar och som användes som djurfoder. Provresultatet är något motsägelsefullt. Våtmarksängar, eller sidovallsängar, var naturligt eller på konstlad väg fuktiga marker. Vattnet tillförde näringsrikt slam, vilket gjorde att man inte behövde

gödsla (jfr. Gadd 2000:134 f). Provet indikerar både gödsling och vattentillförsel. Topografin talar dock mot en vattentillförsel, och det är sannolikt att man även här har hämtat jord från annat, fuktigare, håll. När så den regelbundna vattentillförseln avstannade så har man behövt tillföra näring i form av gödsel.

Odling av stadens jordar går tillbaka till stadens etablering, och har innan dess sannolikt tillhört äldre boplatser och byar. Det vi ser i undersökningsmaterialet tycks emellertid vara ett resultat av den omstrukturerad som sker i samband med att stadsbebyggelsen expanderar. Odlingsspåren kan genom fyndmaterialet nämligen förläggas till tidigmodern tid, och det är naturligt att utifrån det historiska kartmaterialet sätta en kronologisk övre gräns till övergången mellan 1600-talet till 1700-talet. Inslaget av trädgårdsväxter gör det dock troligt att odlingsjorden kanske främst ska kopplas till stadsbebyggelsen, och att det är lämningar efter den bakgårdsmiljön och trädgårdsodlingen som fanns långt upp i tiden. Det osteologiska materialet berättar delvis samma historia. De härrör delvis från samma kontexter som jordproverna och har således samma proveniens och datering. Till största delen bestod materialet av ben från nöt, gris samt får eller get, och till mindre del från fågel och fisk. Det fanns även ett litet inslag av humanosteologiskt material, det vill säga ben från människa, vilket stärker bilden av blandade omdeponerade jordmassor. Men vi ska även räkna med att man har hållit djur inne på gårdarna under tidigmodern tid, och även i jordlager som har tolkats som avsatta på plats framkommer djurbensmaterial.

Först med bebyggelseutvecklingen med flerfamiljs-husen under sent 1800-tal ska vi nog räkna med att den urbana odlingen och djurhållning försvinner. Samma utveckling utplånade spåren efter den bebyggelse som omgav bakgårdarna.

Under 1800-talets senare del och 1900-talets första del tillkommer den moderna bebyggelse som fragmenterar de äldre spåren på platsen. Muren, eller husgrunden, i schakt 1 passar in i en byggnad som

återfinns i kartmaterialet mellan åren 1884 och 1947. Troligen uppfördes den samtidigt som ett flertal andra hus i kvarteret, under 1880–1890-tal. Delar av samma byggnad framkom i schakt 3. Även i schakt 2 påträffades sentida byggnadslämningar i form av grundmurar och betongkonstruktioner, från 1800- och 1900-tal.

Kvarteret Ankarstocken var till stor del bebyggt under 1900-talet. Först på 1970-talet revs bebyggelsen för att göra plats för parkeringshuset Ankaret, som ännu kvarstår, samt vidhängande parkering som föregick den park som fram till undersökningen fanns inom undersökningsområdet.

SLUTSATS

Resultatet från den arkeologiska förundersökningen visar att det i området finns potential att belysa den tidigmoderna utvecklingen i det historiska Norrköpings ytterområde, inte minst avseende stadsodling och -djurhållning. Dock visade det sig att den moderna bebyggelsen, längs med Repslagaregatan och Kristinagatan, fragmenterat och utplånat vad som kunde ha funnits kvar av anläggningar och

huslämningar. För att komma åt den tidigmoderna bebyggelsen är vi således inom det aktuella undersökningsområdet främst hänvisade till jordprover i de fragmenterade markhorisonter som finns kvar. Längre in från nuvarande gator, där sentida grundgrävningar inte har gått lika hårt fram, bör sannolikheten för bevarade tidigmoderna bakgårdsmiljöer vara större.

REFERENSER

Litteratur

BROBERG, BIRGITTA 1984. *Norrköping*. Medeltidsstaden 50. Stockholm.

GADD, CARL-JOHAN 2000. Den agrara revolutionen 1700–1870. *Det svenska jordbrukets historia*. Bd. 3. Stockholm.

HEDVALL, RIKARD 2003. *Jordbruk mellan kyrkorna, Repslagargatan och kvarteret Korpen 13*, Norrköping Rapport uv öst 2003:8.

HELMFRID, BJÖRN 1965. Tiden 1568–1655. I: Helmfrid, Björn & Kraft, Salomon (red.) *Norrköpings historia 2*. Norrköpings kommuns historiekommitté.

HELMFRID, BJÖRN 1984. *Norrköping brinner: skildring av några svåra brandkatastrofer i Norrköpings historia*. Stockholm.

JONSSON, KRISTINA 2014. *Kvarteret Spinnrocken Bebyggelse och odling i Norrköping under 1600- och 1700-tal. Arkeologisk slutundersökning*. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2014:22

JONSSON, KRISTINA & ALEXANDER, DUNCAN 2014. *Gravar och kulturlager vid S:t Olai kyrka 1600- och 1700-talslämningar i Norrköping. Arkeologisk utredning etapp 1 och förundersökning*. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2014:23.

LINDBERG, SOFIA 2012. *Från stadsjordar till stads gårdar 1600- och 1700-tal i Norrköpings södra utkant, Särskilda arkeologiska undersökningar inom kvarteret Spinnrocken 18; antikvarisk kontroll inom kvarteret Tulpanen*. UV RAPPORT 2012:186.

MYRDAL, JANKEN 1999. Jordbruket under feodalismen 1000–1700. *Det svenska jordbrukets historia*. Bd. 2. Stockholm.

NORDSTRÖM, ANNIKA & HEIMDAHL, JENS 2012. *Trädgårdsarkeologi i kv Lyckan. Arkeologisk förundersökning och särskild arkeologisk undersökning*. UV rapport 2012:180.

Historiska kartor

Lantmäteristyrelsens arkiv (LMS)

LMS D75-1:D4:5-7 NORRKÖPING 1636
Norrköpings stad
Geometrisk ägoavmätning 1636
Östergötlands län

LMS D75-1:4 NORRKÖPING 1640
Norrköpings stad, Östergötlands län
Stadsplan 1640
Förrättningsman obekant

LMS D75-1:9 NORRKÖPING 1719
Norrköpings stad, Östergötlands län
Grundritning över Johannesborgs slott mm efter ryssbranden 1719
Lantmätare Sven Ryding

LMS D75-1:28 NORRKÖPING 1783
Norrköpings stad, Östergötlands län
Dals- strand- bergs- o nordankvarterens kvadrat- o tomtdelning 1783
Lantmätare Jonas Cederblad

Norrköpings stadsarkiv

NORRKÖPINGS STAD 1879
Norrköpings stad, Östergötland
Norrköpings stadsarkiv Karta över Norrköping
Förrättningsman Alfred Rudolf Lundgren

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Arkeologikonsults projektnr:	3302, 3406
Länsstyrelsens dnr:	431-7605-2019
Länsstyrelsens beslutsdatum:	2019-10-23
Beställare:	Norrköpings kommun
Uppdragsnr i KMR:	201901246
Län:	Östergötland
Landskap:	Östergötland
Kommun:	Norrköping
Socken:	Norrköpings stad
Fastighetsbeteckning:	Ankarstocken 17, Gamla staden1:2 (3302), Smedjan 17 och 19 (3406)
Berörda lämningar, KMR:	L2009:7173
Berörda lämningar, FMIS:	RAÄ-nr Sankt Johannes 96:1
Typ av undersökning:	Arkeologisk förundersökning (3302), arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning (3406)
Utförandetid, fältarbete:	2 december – 17 december 2019 (3302), 2 juni – 29 juni 2020 (3406)
Koordinatsystem:	SWEREF99 TM
Höjdsystem:	RH2000
Projektledare:	Petra Öjhage (3302), Daniel Matsenius (3406)
Fältpersonal:	Jan Kockum, Petra Öjhage (3302) Daniel Matsenius (3406)
Fyndfotografering:	Stefan Gustafsson
Planer och layout:	Ida Söderström
Kvalitetsgranskning:	Jan Kockum, Åsa Berger
Keramikanalys:	Michel Carlsson, Arkeologikonsult
Osteologisk analys:	Tove Björk, Arkeologikonsult
Arkeobotanisk analys:	Stefan Gustafsson Arkeologikonsult
Fynd:	Fynden förvaras hos Arkeologikonsult i väntan på fyndfördelningsbeslut. Det osteologiska materialet har gallrats.

Fornminnesregistret (FMIS) stängdes ner i början av 2019 och har ersatts av Kulturmiljöregistret (KMR). I denna rapport hänvisas till både lämningnumren i KMR och RAÄ-nr i FMIS i kartor och text.

BILAGA 1. KONTEXTER

Kontext	Del-nr	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)	Observationer	Tolkningar
100	1	Raseringslager	6,40	2,95	0,2–0,26	Lagret bestod av en sandig silt med ett stort inslag av tegel.	Raseringslager från 1970-tal.
101	1	Raserings-/utfyllnadslager	3,90	2,90	0,25	Lagret var uppbyggt av sandig silt med en del småsten och tegelkross. I lagret kom det fram en del daterbara fynd.	-
102	1	Recent störning	2,30	0,70	1,10	Framkom som en mörkfärgning i plan, diket var ca 1,1 m djupt. I botten framkom en ledning.	-
103	1	Stenkonstruktion	2,80	0,84	0,3–0,45	Stenkonstruktion bestående av stenar i storleken 0,19x0,27 till 0,6x0,9 m. Uppbyggd av två lager sten. Kallmurad.	Tolkad att troligen tillhöra samma konstruktion som 128 från sent 1800-tal.
104	1	Raseringslager	2,80	1,60	0,2–0,42	Raseringslager bestod av sandig silt med tegelkross, tegelstenar och småsten. Innehöll en del fynd så som keramik, spik och metalldelar.	Raseringslager från 1800/1900-tal.
105	1	Sättsand	2,80	0,36	0,1–0,15	Lager bestående av sand/sandigsilt.	Sättsand till 103.
106	1	Nedgrävning	2,40	0,80	0,60	Nedgrävning till stenkonstruktion 103.	-
107	1	Nedgrävning	2,60	0,78	0,35	Nedgrävning med rundade kanter och en ojämn botten.	Oklar användning.
108	1	Fyllning i nedgrävning 107	2,60	0,78	0,1–0,35	Fyllning i 107. Lagret bestod av sandig silt med inslag av tegel och småsten.	-
109	1	Utfyllnadslager/odlingslager	3,50	2,70	0,30–0,40	Kompakt mörkbrunt lager bestående av sandig silt och tegelkross. Rikt på fynd.	Utfyllnadslager med oklar datering fynd från 1500-tal till 1760-tal. Använts som odlingslager.
110	1	Markhorisont	2,80	1,70	0,03	Tunt lager med stora delar växtrester.	-
111	1	Odlingsjord	2,58	1,04	0,22–0,30	Lager av "matjord" sandig siltblandning, delvis lerinfiltration i botten av lagret.	-
111	2	Odlingsjord	4,32	2,44	0,22–0,30	Se del 1.	-
112	1	Rester av en trampad yta	1,20	0,37	0,02–0,04	Lins av hårt packad lera.	-
113	1	Lager	0,56	0,50	0,01	Lins av aska.	Kan ha tillkomit i samband med att man förberett marken för att bebyggas.
114	1	Möjlig tramphorisont	2,60	1,12	0,01–0,03	Hårt packat lager som lossnade i kokor, bestående av silt och lite sand.	-
115	1	Betongfundament	7,20	0,30	0,60–1,20	Betongfundament med betongsula som var ca 0,2 m bredare än väggen.	Betongvägg tillhörande konstruktionen från 1930-talet.
115	2	Betongfundament	1,90	0,30	-	Se del 1.	-
115	3	Betongfundament	4,00	0,30	-	Se del 1.	-
115	4	Betongfundament	6,70	0,30	-	Se del 1.	-
116	1	Stenkonstruktion	7,50	0,60	1,00	-	Större stenar som kan ha med 125 att göra.
117	1	Raseringslager	13,56	3,40	0,20	Raseringsmassor som till stor del bestod av sandig silt med stora inslag av tegelkross, tegel, betongrester och smågrus.	Raseringslager tillhörande rivningarna under 1970-talet.
118	1	Stenlyft	0,32	0,32	0,05–0,13	Skarpa kanter men ojämna.	-
119	1	Odlingslager	2,70	1,80	0,12–0,30	Mörkgrått lager av silt som i sektionen visade möjliga spår av rotgångar, ett alternativ är att det är spår efter odling. Lagret hade en väldigt ojämn botten.	Odlingslager. Efterliknade lager 124 möjligen samma lager.

Bilaga 1. Kontexter, forts.

Kontext	Del-nr	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)	Observationer	Tolkningar
120	1	Utjämningslager	2,80	1,90	0,20	Siltlager, homogent med enstaka kolinslag i nedre delen.	Lagret låg på betongen tillhörande 1900-talet. Utjämningslager.
121	1	Utjämningslager	2,80	1,90	0,05–0,10	Lager av kalkbruk och småsten.	Lager har troligen använts som ett utjämningslager inför byggnationen under 1900-talet.
122	1	Raseringslager	2,80	1,86	0,09–0,20	Raseringslager bestod av sandig silt med inslag av aska, grus tegelkross, tegelstenar och småsten.	-
124	1	Odlingslager	2,30	1,30	0,10–0,20	Hårt packat lager av gråbrun silt. Lagret innehöll ett stort inslag av tegelkross. Innehöll en del fynd, främst keramik.	Möjligt odlingslager.
124	2	Odlingslager	1,80	0,90	-	Se del 1.	-
125	1	Stenkonstruktion	9,90	0,58–2,70	0,50	Stenkonstruktion med en N–S riktning, med en del som går Ö–V. Uppbyggd av större stenar i storleken 0,3x0,55 till 0,4x0,59 m. En större sten 1,1x0,6 m, med en flar sida. Uppbyggd i 1–3 skift sten, kallmurad.	Huskonstruktion troligen 1800-tal.
126	1	Raseringslager	7,50	2,05	0,10–0,40	Raseringslager 126 som bestod av sand, sten, tegelkross och tegelsten. Innehöll en del keramik stort av flertalet ledningar.	Raseringslager troligen sent 1800–1900-tal. Fynd dateringar från 1700- till 1900-tal.
127	1	Raseringslager	3,70	2,96	0,01–0,35	Silt lager med inslag av grus, småsten och tegelkross. Innehöll en del keramik och fragment efter kritpipor.	Raseringslager 1700/1800-tal.
128	1	Stenkonstruktion	1,30	1,60	0,40–0,55	Hörfundament till en stenkonstruktion. Uppbyggd i tre lager av kantiga stenar som hade en flat sida uppåt och raka sidor in mot schaktet, kallmurad.	Stenkonstruktion tolkad som en del av byggnationen från sent 1800-tal.
128	2	Stenkonstruktion	4,20	0,40	0,40–0,55	Grundmur/stenkonstruktion uppbyggd i två lager och hade en flat sida uppåt och rak sida mot schaktet. Stenstorlek 0,9x0,42 m. Två av stenarna i denna konstruktion hade spår av borring med en borkärna som var ca 0,018 m i diameter.	Stenkonstruktion tolkad som en del av byggnationen från sent 1800-tal.
129	1	Stenkonstruktion	1,90	0,80	0,30–0,40	Stenkonstruktion uppbyggd av sex stenar av blandad storlek från 0,33x0,33 till 0,27x0,55 m. Stenarna var kantiga och hade en ojämn yta upptill. Stenarna låg i en lätt sväng.	-
130	1	Utfyllnads-/utjämningslager	1,80	1,50	0,23–0,35	Ett brunt sandigt lager som bestod av sand, silt, tegelkross och en del kalkbruk.	-
130	2	Utfyllnads-/utjämningslager	4,10	2,36	0,20–0,30	Se del 1.	-
131	1	Utfyllnadslager	1,40	1,20	0,32	Mörkbrunt siltlager som var uppblandat med småsten och lite grus. Fyllning i 132.	-
132	1	Recent störning	5,10	0,50	-	Tolkades först som ett dike/ efter undersökning så framkom det i botten en koppar-/metallledning.	-
133	1	Nedgrävning	1,30	1,10	0,40	Nedgrävning fylld av 131, troligen tillkommen i samband med byggnaden av stenkonstruktion 129.	Nedgrävning som troligen tillkomit i samband med byggnationen av 129, troligen runt 1800-talet andra hälft.
135	1	Raserings-/utfyllnadslager	7,56	3,80	0,43	Sandig silt som var uppblandad med tegelkross och småsten. Lagret var tjockare i den östra delen.	-

Bilaga 1. Kontexter, forts.

Kontext	Del-nr	Objekt	Längd (m)	Bredd (m)	Tjocklek (m)	Observationer	Tolkningar
136	1	Utfyllnadslager	5,10	1,00	0,05	Grusig sandig silt, mörkgrått/brunt. Stenar i lagret, stenstorlek 0,02x0,05 m.	-
137	1	Markhorisont	4,20	1,40	0,30	Mörkbrunt lager uppbyggt av siltig lera. Lagret sluttade åt syd.	Markhorisont, möjligen ett odlingslager.
137	2	Markhorisont	4,10	2,52	-	Se del 1.	-
138	1	Raserings-/ utjämningslager	3,32	2,20	0,25	Mörkbrunt lager av silt med en del rasering.	Raserings-/utjämningslager datering troligen sent 1800-tal tidigt 1900-tal.
139	1	Stenlagd gårdsplan	1,90	1,40	0,20	Ojämn stenpackning. En avlång konstruktion med en lätt NÖ-SV riktning. Stenarna var en blandning av rundade stenar samt enstaka kantiga i storlek 0,2x0,3 till 0,35x0,5 m. De låg delvis tätt i ett lager, stenar i kanterna mer spridda.	Tolkad som en stenlagd gårdsplan tillhörande en senare bebyggelse troligen slutet 1800, alternativt tidigt 1900-tal.
140	1	Betongkonstruktion	3,10	0,49	1,10	Betongfundament.	Recent störning (bebyggelse 1900-tal).
141	1	Avsatt lager	3,60	0,67	0,20	Lager av ljusgrå blålera med inslag av sand och silt.	-
145	1	Lins av växtrester	1,50	0,22	0,02	Lins av växtrester.	-
146	1	Markhorisont	4,10	2,43	0,02-0,03	Mörkbrun lins av silt och lera, stor del växtrester.	-
148	1	Markhorisont	2,50	0,50	0,10	Mörkbrunt lager av silt och lera.	-
149	1	Utfyllnads-/ utjämningslager	3,40	1,20	0,30-0,80	Lager av mörkbrunt/grått lager bestående av sand, grus och småsten.	-
150	1	Raseringslager	4,70	1,70	0,20-0,25	Lager av sandig silt uppblandad med tegelkross, tegel och småsten.	-
151	1	Utgjämningslager	2,50	0,50	0,10-0,15	Kompakt lager av blålera.	Påfört lager. Utjämningslager.
1000	233	Recent störning	0,50	0,40	-	Betongfundament.	-
1000	238	Recent störning	3,10	1,90	-	Ledningsgrav och aktiva ledningar.	-
1000	535	Recent störning	2,10	0,30	-	Ledningsgrav.	-
1000	539	Recent störning	2,50	0,70	-	Ledningsgrav och ledningar.	-
1000	543	Recent störning	1,20	0,30	-	Ledningsgrav och ledningar.	-
1000	771	Recent störning	3,90	0,70	-	Ledningsgrav.	-
1000	915	Recent störning	3,80	0,30	-	Avlopp.	-
1000	933	Recent störning	4,30	2,30	-	Ledningsgrav.	-
1000	941	Recent störning	2,00	0,25	-	Äldre vattenledningar.	-
1000	1002	Recent störning	1,58	1,00	-	Ledningsgrav.	-

BILAGA 2. FYND

Fynd-nr	Objekt	Antal	Längd (mm)	Bredd (m)	Vikt (g)	Material	Datering	Beskrivning	Gallrad (X)
101:11:2	Kritpipa	1	-	-	103,00	Lera	1751–1760	Fragment av svensk pipa med klackmärke krönt A på vänster sida. Endast kronan syns på höger sida.	
109:164:1	Kritpipa	1	-	-	9,10	Lera	1729–1761	Fragmentarisk troligen svensk pipa med dekor på framsidan av 3 konor och I:A. Klackens dekor är I:A.	
109:164:2	Kritpipa	1	-	-	39,90	Lera	1751–1762	Fragment av svensk pipa tillverkad vid Pipbruket Kronan i Norrköping med klackmärke N/6.	
109:164:3	Kritpipa	8	80	-	57,60	Lera	-	Skafffragment, odaterade.	X
109:164:4	Flaska	2	-	-	136,00	Glas	-	Botten av glasflaska grönt glas.	X
109:164:5	Spröjs	1	-	-	17,20	-	-	En bit av en spröjs till ett fönster, rak i formen. Hårt korroderad.	X
109:202:1	Slagg	4	-	-	10,20	-	-	Slagg.	X
126:477:1	Kritpipa	3	50	-	456,30	Lera	-	Skafffragment, odaterade.	X
126:477:2	Slagg	1	-	-	4,00	-	-	Slagg.	X
126:477:3	Flaska	1	-	-	14,00	Glas	-	En bit av en botten till en flaska, klarglas.	X
126:477:4	Medicin-flaska	1	-	-	21,00	Glas	-	Botten av en liten flaska möjligen en parfymflaska alternativt medicinflaska. Sodaglas, gröntonad.	X
126:477:5	Gångjärn	1	250	90	25,00	Järn	-	Dörrbeslag av järn möjligen till en vanlig dörr men pga dess storlek möjligen tillhörande en möbel. Hårt korroderad.	X
127:583:6	Kritpipa	1	-	-	11,30	Lera	1751–1760	Troligast svensk fragmentarisk pipa tillverkad vid Pipbruket Kronan i Norrköping 1756–1762.	
131:1:2	Fönsterglas	2	30	20	16,00	Glas	-	Fönsterglas.	X
138:1:3	Kritpipa	2	20	-	7,00	Lera	-	Skafffragment, odaterade.	X
138:1:4	Fönsterglas	1	30	30	6,10	Glas	-	Fönsterglas.	X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bildar tillsammans föremålets unika fyndnummer.

BILAGA 3. KERAMIK

MICHEL CARLSSON, ARKEOLOGIKONSULT

Keramiken från kvarteret Ankarstocken – en kort summering

Totalt tillvaratogs 119 fragment med en vikt av 2 706 gram keramik och kakel.

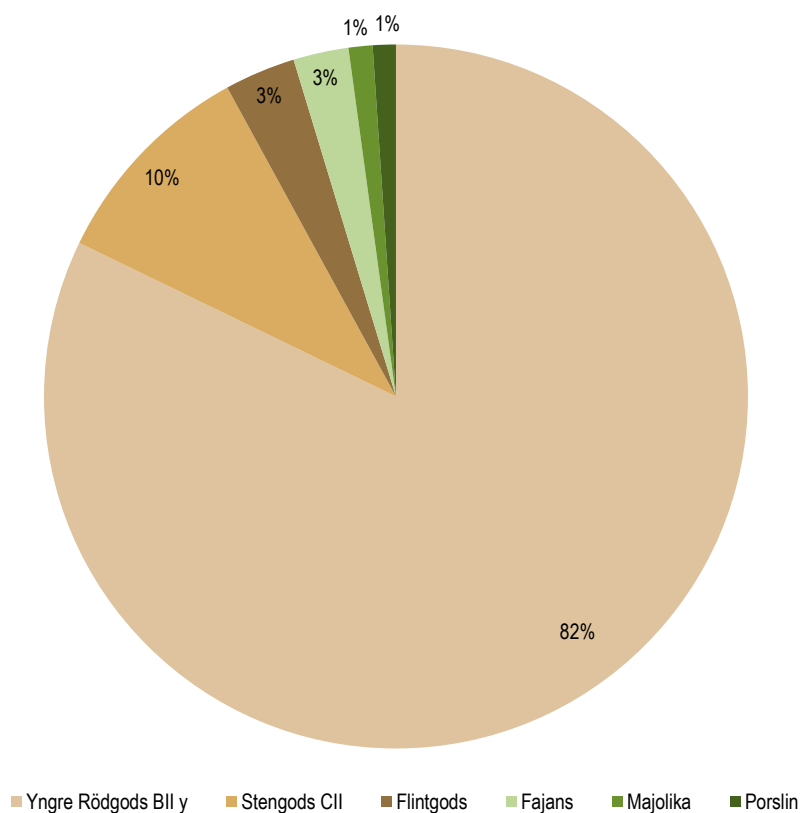
Antalet keramikskärvor var 117 med en vikt av 2 577 gram.

Överlag var keramiken mycket fragmenterad och hårt sliten varför man kan ställa sig frågan om den kommer från massor som flyttats och återdeponerats.

En generell datering av keramiken är 1600–1700-tal med en tonvikt på 1700-talet.

Kontext	Trolig datering utifrån keramik
101	1775–1800
102	Blandning av äldre och yngre keramik 1600–1800
104	-
105	Efter 1770
108	Efter 1750
109	Blandning av äldre och yngre keramik, tyngdpunkt ca 1750–1800
114	1600-tal
124	Ca 1750–1800
125	1700-tal
126	Ca 1770–1800
127	Ca 1730–1800
131	Ca 1730–1800
132	Troligen 1700-tal
138	Troligen 1600-tal

Figur 1. Sammanfattning av keramikens datering.

Figur 2. Keramik uppdelat per vikt (gram) utifrån godstyp.

Bilaga 3. Keramik, forts.

Fynd-nr	Föremålstyp	Del	Godstyp	Färg/dekor	Antal	Antal fragm.	Vikt (g)	Datering	Övrigt	Gallrad (X)
101:11:1	Kakel	-	Lergods	Grönglaserat med blomdekor.	1	1	95	Troligen 1500/1600	-	
101:12:1	-	Rump	Lergods	-	-	2	143	-	-	X
101:12:2	Fat/skål	Buk	Bily - Yngre rödgods	Grön	1	1	20	-	-	X
101:12:3	Gryta/kruka	Buk	Bily - Yngre rödgods	Gulbrun invändigt, grön utvändigt	1	1	12	-	-	X
101:12:4	Tallrik	Spiegel	Fajans	Brun växtdekor på vit botten	1	1	19	1773 (datering på undersidan)	Troligen Rörstrand och dekor av Jean Eric Rehn.	
102:174:1	Trebensgryta/panna	Botten/ben	Bily - Yngre rödgods	Brun	1	1	39	Ca 1600-1750	Holländsk	
102:174:2	Fat	Mynning/brätte	Bily - Yngre rödgods	Gul hemrad dekor på brättet	1	1	58	-	-	X
102:174:3	Krus	Buk	ClI - Stengods (Westerwald)	Plastisk dekor med blommor, blå underglasyr färg	1	1	7	Ca 1590-1700	-	
102:174:4	Gryta/kruka	Buk	Bily - Yngre rödgods	Brun	1	1	43	-	-	X
102:174:5	Krus	Buk/botten	ClI - Stengods (Selsterkrus)	Brun	2	2	174	Ca 1700-1900	-	X
102:174:6	Fat	Mynning	Bily - Yngre rödgods	Grön	1	1	20	-	-	X
102:174:7	Skålfat	Buk	Bily - Yngre rödgods	Hemrad med brun och gul glasyr	1	1	50	-	-	X
102:174:8	Skålfat	Brätte/buk	Flintgods	Vit	1	1	7	Ca 1770-1900	-	X
102:174:9	Kopp	Mynning	Fajans	Vit med blå dekor	1	1	1	Ca 1730-1800	-	X
102:174:10	Fat	Brätte	Majolika	Blå dekor	1	1	5	-	Möjligen holländskt.	X
102:174:11	Kruka	Mynning/buk	Bily - Yngre rödgods	Brun	1	1	75	-	-	X
104:140:1	Skål	Buk	Bily - Yngre rödgods	Oglaserad	1	1	5	-	-	X
104:140:2	Flaska	Mynning	ClI - Stengods	Gulbrun	1	1	4	-	-	X
105:139:1	Skål	Mynning/buk/botten	Flintgods	Vit	1	1	15	Ca 1770-1900	-	X
108:155:1	Kruka/flaska	Buk	ClI - Stengods	Brun	1	1	22	Ca 1750-1900	-	X
109:165:1	Tallrik	Spiegel	Fajans	Blå och brun dekor på vit botten, signatur "Xf" på undersidan.	1	3	23	1760-tal	Rörstrand "Neptunus".	
109:165:2	Tallrik	Brätte	Fajans	Blå dekor på vit botten	1	1	5	1700-tal	-	X
109:165:3	Burk	Buk	Fajans	Blå dekor på vit botten	1	2	4	1700-tal	-	X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är delöppnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bilder tillsammans föremålets unika fyndnummer.

Bilaga 3. Keramik, forts.

Fynd-nr	Föremålstyp	Del	Godstyp	Färg/dekor	Antal fragm.	Vikt (g)	Datering	Övrigt	Gallrad (X)
109:165:4	Tallrik	Brätte	CII - Stengods	Formpressad dekor	1	12	Ca 1740–1765	Staffordshire, dekor av typen "Dot, diaper and basket".	
109:165:5	-	-	CII - Stengods	Vit	1	6	-	-	X
109:165:6	-	Rump	Lergods	-	1	71	-	-	X
109:165:7	Gryta/kruka	Mynning/buk	Bly - Yngre rödgods	Brun	2	24	-	-	X
109:165:8	Gryta/kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Brun	1	19	-	-	X
109:165:9	Gryta/kruka	Mynning/buk	Bly - Yngre rödgods	Brun	1	28	-	-	X
109:165:10	Skålfat	Mynning	Bly - Yngre rödgods	Ljusbrun med ristad väg-bandsdekor på mynningskanten	1	39	-	-	X
109:165:11	Skålfat	Mynning	Bly - Yngre rödgods	-	3	23	-	-	X
109:165:12	Gryta/kruka	Mynning/buk	Bly - Yngre rödgods	Brun	1	26	-	-	X
109:165:13	Skål	Mynning/hänkel	Bly - Yngre rödgods	Grön	1	14	-	-	X
109:165:14	-	Hank	Bly - Yngre rödgods	Gul	1	17	-	-	X
109:165:15	Skålfat	Botten	Bly - Yngre rödgods	Gul och grön dekor på brun botten	1	9	-	-	X
109:165:16	Gryta/kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Mörkbrun	1	5	-	-	X
109:165:17	Gryta/kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Grön	1	20	-	-	X
109:165:18	Gryta/kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Gulbrun invändigt, grön och vit utvändigt	1	6	-	-	X
109:201:1	Fat	Brätte	Majolika	Vit med blå dekor	1	15	Ca 1650–1675	Troligen holländskt.	
109:201:2	Gryta/kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Grön	1	16	-	-	X
109:201:3	Fat	Brätte/buk	Bly - Yngre rödgods	Grön med hemrad dekor på brättet och cirkeldekor på buken	1	24	-	-	X
109:201:4	(Krus)	Buk	CII - Stengods (Westenwald)	Plastisk dekor, blå underglasyr färg	1	5	Ca 1590–1700	-	
109:201:5	(Krus)	Buk	CII - Stengods	Gråbrun	1	3	-	-	X
109:201:6	Skålfat	Brätte	Bly - Yngre rödgods	Gulbrun	1	14	-	Yta 110.	X
109:201:7	Trebensgryta	Botten/ben	Bly - Yngre rödgods	Brun	1	60	-	-	X
109:301:2	Krönkake	Blad	Lergods	Grön	1	34	Sent 1500-/tidigt 1600-tal	-	

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inventeringen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bilder tillsammans föremålets unika fyndnummer.

Bilaga 3. Keramik, forts.

Fynd-nr	Föremålstyp	Del	Godstyp	Färg/dekor	Antal fragm.	Vikt (g)	Datering	Övrigt	Gallrad (X)
109:301:3	Fat	Brätte	Bily - Yngre rödgods	Hemrad. Gul glasyr.	1	36	-	-	X
109:301:4	Fat	Brätte	Bily - Yngre rödgods		1	18	-	-	X
109:301:5	Fat	Buk	Bily - Yngre rödgods	Brun med gul cirkeldecor	1	19	-	-	X
109:301:6	Fat	Spegel	Bily - Yngre rödgods	Brun med gul figurdecor	1	10	-	-	X
109:301:7	-	-	Bily - Yngre rödgods	Brun	1	5	-	-	X
114:1:1	Fat/skål	Brätte/buk	Bily - Yngre rödgods	Gulbrun utvändigt. Gulbrun med gul cirkel- och geometrisk decor invändigt	5	47	1600-tal	-	X
114:1:2	Fat/skål	Buk	Bily - Yngre rödgods	Grön med gul cirkeldecor	1	6	1600-tal	-	X
114:1:3	-	-	Bily - Yngre rödgods	-	3	40	-	Två skåvor är sekundärbrända	X
114:1:4	Gryttakruka	Buk	Bily - Yngre rödgods	Brun	2	24	-	-	X
114:1:5	Kruka	Buk/boitten	Bily - Yngre rödgods	Mörkbrun	2	70	-	-	X
114:1:6	Trebensgryta	Botten/ben	Bily - Yngre rödgods	Brun	1	83	-	-	X
114:1:7	Skål	Mynning/buk	Bily - Yngre rödgods	Utvändigt grön med rullstämplad decor. Invändigt brun med gul decor längs mynnings överkant.	1	32	1600-tal	-	X
124:390:1	Skål	Buk	Fajans	Målad blå decor.	1	1	Ca 1730–1800	-	X
124:390:2	Kopp	Mynning	Porslin	Underglasyrblå decor med rutbård och utvändigt av pilträd	1	1	(1745–1790)	Troligen kinesiskt Qianlong-porslin.	X
124:390:3	Kruka	Mynning/hänkel	Bily - Yngre rödgods	Brun	1	38	-	-	X
124:390:4	Gryttakruka	Mynning	Bily - Yngre rödgods	Gulbrun	1	13	-	-	X
124:390:5	Supkopp	Mynning/hänkel	Bily - Yngre rödgods	Gul	1	17	-	-	X
124:390:6	Kruka	Mynning	Bily - Yngre rödgods	Utvändigt grön glasyr. Invändigt brun och gul	1	23	-	-	X
124:390:7	Skålfat	Mynning/buk	Bily - Yngre rödgods	Grön	2	52	-	-	X
126:478:1	Skål	Buk/boitten	Bily - Yngre rödgods	Enbart engobe invändigt	1	67	-	-	X
126:478:2	Tallrik	Brätte	Fajans	Vit med blå decor	1	2	Ca 1730–1800	-	X
126:478:3	Lock	Lock	Fajans	Vit med blå decor	1	12	Ca 1730–1800	-	X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är det löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid lydregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bilder tillsammans föremålets unika fyndnummer.

Bilaga 3. Keramik, forts.

Fynd-nr	Föremålstyp	Del	Godstyp	Färg/dekor	Antal	Antal fragm.	Vikt (g)	Datering	Övrigt	Gallrad (X)
126:478:4	Kopp	Mynning/buk	Flintgods	Vit	-	2	5	Ca 1770–1900	-	X
126:478:5	Tallrik	Spegel	Flintgods	Vit	-	2	33	Ca 1770–1900	-	X
126:478:6	Skål	Buk/botten	Porslin	Vit med blå dekor	1	1	12	Ca 1700–1900	-	X
126:478:7	Skålfat	Mynning/buk	Bly - Yngre rödgods	Vit och grön	1	1	10	-	-	X
127:582:1	Fat	Brättebuk	Bly - Yngre rödgods	Hemrad samt sgrafitto. Gulgrön glasyr	-	2	150	1700-tal	-	
127:582:2	Skålfat	Mynning	Bly - Yngre rödgods	Brun	-	3	18	-	-	X
127:582:3	Gryta/kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Grön	1	1	6	-	-	X
127:583:1	Fat	Buk/botten	Bly - Yngre rödgods	Gul och svartbrun	1	1	39	-	-	X
127:538:2	Kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Gulbrun	1	1	80	-	-	X
127:583:3	Kruka	Buk/botten	Bly - Yngre rödgods	Brun	1	1	83	-	-	X
127:583:4	Fat	Brätte	Bly - Yngre rödgods	Hemrad med spår av grön glasyr	1	1	69	-	-	X
127:583:5	Tallrik	Spegel	Fajans	Vit med blå blomdekor	1	1	8	Ca 1730–1800	-	X
131:753:1	Skålfat	Buk/botten	Bly - Yngre rödgods	Gulbrun	5	5	77	-	-	X
131:753:2	Skålfat	Mynning	Bly - Yngre rödgods	Ristad vågband utvändigt. Brun och vit invändigt	1	1	5	1600–1700-tal	-	X
131:753:3	Gryta/kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Mörkgrön	1	1	20	-	-	X
131:753:4	Gryta/kruka	Buk	Bly - Yngre rödgods	Grön	1	1	4	-	-	X
131:753:5	Tallrik	Brätte	Fajans	Vit med blå dekor	1	1	1	Ca 1730–1800	-	X
132:759:1	Skålfat	Buk	Bly - Yngre rödgods	Gul dekor på brun botten	1	1	4	-	-	X
132:759:2	Skålfat	Buk	Majolika	Blå dekor på vit botten	1	1	6	-	-	X
132:759:3	-	-	Fajans	Blå dekor på vit botten	1	1	1	-	-	X
138:1:1	Trebensgryta	Botten/ben	Bly - Yngre rödgods	Mörkgrön	1	1	86	-	-	X
138:1:2	Flaska	Mynning/hals/skuldra	Bly - Yngre rödgods	Brun	1	1	25	-	-	
1000:771:1	Skål	Botten	Porslin	Blå dekor på vit botten	1	1	12	1700-tal	Kinesisk	X

*Fyndnumret består av tre delar (X:X:X), varav det första är numret på den kontext som fyndet tillhör. Det andra numret är del löpnummer som fyndet tilldelas vid inmätningen i fält och det tredje är det nummer som fyndet får vid fyndregistrering i vår databas SiteWorks. Dessa tre bilder tillsammans föremålets unika fyndnummer.

BILAGA 4. KRITPIPOR

ARNE ÅKERHAGEN

F127:583:6

Troligast svensk fragmentarisk pipa tillverkad vid Pipbruket Kronan i Norrköping 1756–1762.

Svag dekor av 3 kronor på framsidan och siffran 6 på höger sida av klacken. 1751–1760.

N13,2. D9,4. Rökkanalen saknas.

F109:164:1

Fragmentarisk troligen svensk pipa med dekor på framsidan av 3 konor och I:A. Klackens dekor är I:A, vilket tyder på Johans Alströmer i Alingsås 1729–1761.

N14,6. D9,31. R2,4.

F101:11:2

Fragment av svensk pipa med klackmärke krönt A på vänster sida. Endast kronan syns på höger sida.

Troligast tillverkare Anders Örnbeck 1751–1760.

N 16,4. D10,4. R2,6.

F109:164:2

Fragment av svensk pipa tillverkad vid Pipbruket Kronan i Norrköping med klackmärke "N/6". Tillverkad 1751–1762.

BILAGA 5. OSTEOLOGISK ANALYS

TOVE BJÖRK, ARKEOLOGIKONSULT

Fynd-nr	Art	Benslag	Antal fram.	Vikt (g)	Bendel	Sida	Anatom. region	Beskrivning	B(ränt)/OB(ränt)	Hugg/snitt/såg	Övriga observationer	Gallrad (X)
114:2	Nötkreatur	Underkäke med tänder	1	495,10	-	-	1	-	OB	-	-	X
114:2	Nötkreatur	Revben	1	-	-	-	2	-	OB	-	-	X
114:2	Nötkreatur	Bröstkota	1	-	-	-	2	-	OB	-	-	X
114:2	Nötkreatur	Ländkota	1	-	-	-	2	-	OB	-	-	X
114:2	Nötkreatur	Strålben	1	-	-	-	4	-	OB	Hugg	-	X
114:2	Nötkreatur	Höftben	2	-	-	-	5	-	OB	Hugg	-	X
114:2	Nötkreatur	Fotrotsben	1	-	-	-	7	-	OB	-	-	X
114:2	Gris	Underkäke med tänder	2	76,10	-	-	1	-	OB	-	-	X
114:2	Gris	Överarmsben	1	-	-	-	3	-	OB	-	-	X
114:2	Får/get	Mellanhandsben	1	18,70	-	-	7	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Underkäke	1	787,00	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Pannben	1	-	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Tand	1	-	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Tungben	1	-	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Revben	5	-	-	-	2	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Revbensbrosk	1	-	-	-	2	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Ländkota	5	-	-	-	2	-	OB	Hugg	-	X
109:203	Nötkreatur	Halskota	3	-	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Överarmsben	1	-	-	-	3	-	OB	Hugg	-	X
109:203	Nötkreatur	Mellanhandsben	2	-	-	-	7	-	OB	Såg	-	X
109:203	Nötkreatur	Mellanfotsben	1	-	-	-	7	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Höftben	2	-	-	-	5	-	OB	Hugg	-	X
109:203	Nötkreatur	Lårben	1	-	-	-	5	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Knäskål	1	-	-	-	6	-	OB	Hugg	-	X
109:203	Nötkreatur	Tå/fingerben	1	-	-	-	7	-	OB	-	-	X
109:203	Nötkreatur	Svanskota	1	-	-	-	7	-	OB	-	-	X
109:203	Älg	Kranium	3	59,50	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Gris	Kranium	2	190,90	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Gris	Nackben	1	-	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Gris	Underkäke med tänder	1	-	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Gris	Andra halskota	1	-	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Gris	Armbågsben	1	-	-	-	4	-	OB	-	-	X
109:203	Gris	Ländkota	4	-	-	-	2	-	OB	Hugg	-	X
109:203	Gris	Lårben	2	-	-	-	5	-	OB	Hugg	-	X
109:203	Gris	Hälben	1	-	-	-	7	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Underkäke	5	154,60	-	-	1	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Revben	2	-	-	-	2	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Andra halskota	1	-	-	-	1	-	OB	Snitt	-	X

Bilaga 5. Osteologisk analys, forts.

Fynd-nr	Art	Benslag	Antal fram.	Vikt (g)	Bendel	Sida	Anatom. region	Beskrivning	B(ränt)/OB(ränt)	Hugg/snitt/såg	Övriga observationer	Gallrad (X)
109:203	Får/get	Bröstkota	2	-	-	-	2	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Ländkota	1	-	-	-	2	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Skulderblad	1	-	-	-	4	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Strålben	1	-	-	-	4	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Lårben	3	-	-	-	5	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Skenben	1	-	-	-	6	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Mellanhandsben	1	-	-	-	7	-	OB	-	-	X
109:203	Får/get	Rörben	1	-	-	-	-	-	OB	-	-	X
109:203	Människa	Bröstkota	1	139,10	-	-	2	Fus.	OB	-	Schmorl's noder, Flava ligamenta	X
109:203	Människa	Skenben	1	-	Diafys	V	6	-	OB	-	-	X
109:203	Människa	Mellanfotsben III	1	-	-	V	7	Ofus.dist.	OB	-	-	X
109:203	Fågel	Mellanfotsben	1	2,80	-	-	7	-	OB	-	-	X
109:203	Fågel	Tå/fingerben	1	-	-	-	7	-	OB	-	-	X
109:203	Fisk	Kota	1	0,70	-	-	2	-	OB	-	-	X
124:391	Nötkreatur	Mellanfotsben	1	169,10	-	-	7	-	OB	-	-	X
124:391	Nötkreatur	Tå/fingerben I	1	-	-	-	7	-	OB	-	-	X
124:391	Gris	Överarmsben	2	50,40	-	-	3	-	OB	-	-	X

BILAGA 6. ARKEOBOTANISK ANALYS

STEFAN GUSTAFSSON, ARKEOLOGIKONSULT

Inledning

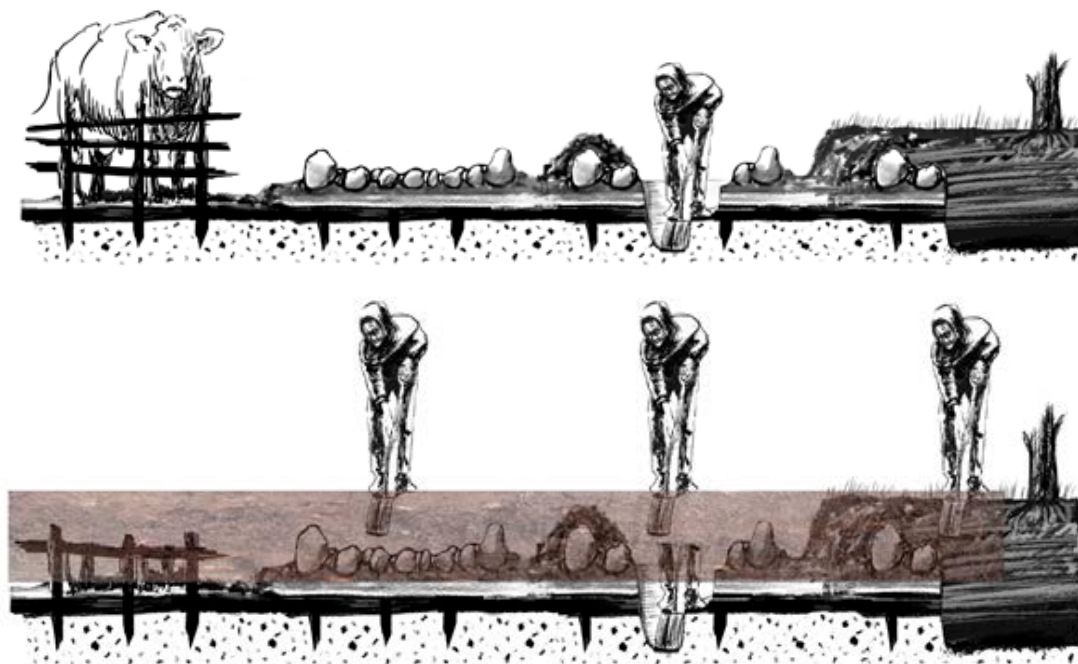
En rad olika kontexter provtogs i samband med undersökningarna i kvarteret Ankarstocken i Norrköping. Proverna togs ur lager och nedgrävningar med syfte att erhålla information om vilka aktiviteter som ägt rum i kvarteret. I samband med undersökningen påträffades skilda typer av lager där två huvudtyper dominerade, omdeponerat utfyllningsmaterial och odlingslager. Dessa lager innehöll olika information, eftersom de tillkommit genom olika processer. Lagren med utfyllnadsmaterial innehöll ett rikt och välbevarat växtmaterial men informationen i dessa kan inte relateras till aktiviteter i kvarteret Ankarstocken, utan snarare till Norrköping i stort. Det urbana livet i städerna innebar att stadsborna ständigt böka-de i jorden i samband med ny- och ombyggnationer av byggnader och gatunät, utfyllnad av otillgänglig mark, anläggande av odlingsmark, parker och trädgårdar. Material flyttades från olika platser i staden för att återanvändas på andra ställen där fyllnadsmaterial behövdes. Tolkningen huruvida lagren är primära eller sekundära påverkar tolkningen av de fynd som återfinns i dem.

Metod

Provtagningen följde gängse grundprinciper (se vidare Heimdahl 2005). Proverna analyserades successivt och skannades av på växtmaterial. Efter avslutat fältarbete togs 22 prover med för vidare analys i laboratorium.

Provernans volym varierade mellan 1,0–1,3 liter jordmaterial. Proverna togs i första hand ur sektioner för att minimera risken för kontamination av yngre och recent material.

Proverna våtsiktades i två olika såll, ett grövre med 1,0 mm maskvidd och ett finare med 0,25 mm maskvidd. Det subfossila materialet analyserades i fuktigt tillstånd medan förkolnat material fick lufttorka. Artbestämningen gjordes under mikroskop med en förstoring av 4 till 600 gånger samt med hjälp av referenssamlingar och referenslitteratur (Berggren 1969/1981, Jacomet 2006, Mork 1946, Schweingruber 1978 & 1990, www.woodanatomy.ch, Digital Seed Atlas of the Netherlands).

Figur 1. Staden var och är i ständig förändring vilket medför att jordmaterial flyttas runt och blandas samman. Detta påverkar tolkningen av de fynd som påträffas i de olika lagren.

Bakgrund

Fynd av tobaksfrö är inte ovanligt i 1700-talsprover från Norrköping. Fynden av bondtobak i ett av provena från Ankarstocken gör att en kort introduktion till den svenska tobaksodling kan vara på sin plats. Tobaksodlingen introduceras i Sverige under mitten av 1600-talet i en blygsam och snarast experimentartad omfattning (Heimdahl 2014). Först var det bontobak, den mer lättodlade sorten som odlades men följdes snart efter av virginiatobken. Den tidiga odlingen var i medicinskt syfte. Tobaksbruket i olika former ökar och under 1720-talet medför efterfrågan på tobak en snarast industriell odling som förlades till städerna. Det fanns flera orsaker till att tobaksodlingarna förlades till dit, dels ville centralmakten ha kontroll över odlingarna och så fanns det god tillgång på gödsel och latrin samt att tobakspinnerierna låg i städerna. I slutet av 1700-talet var tobaksindustrin Norrköpings tredje största arbetsgivare det var bara Stockholm som hade en större tobaksindustri (Lindeberg 2020; Kjellberg 1939, Söderberg 1968).

Resultat

Prov-nr 109:166 – Odlinglager

Provet innehöll ett blandat material med tegelkross, glas, keramikfragment med mera. Själva jordmaterialet bestod av sandblandad matjord med en relativ hög organisk halt och tolkas som odlingsjord. Fynden av växtrester kan delas in i fyra olika kategorier, odlade växter, dynga, latrin och ogräs (figur 2).

Bondtobak har odlats på platsen men även dill och svartsenap kan ha växt i någon typ av odling. De senare kan ha funnits i någon trädgårdsodling medan tobaken odlades mer industriellt.

Några frön kom från så kallade ogräs som kan ha växt på själva odlingsytorna eller på annan näringsrik mark. De kan även tillförts jorden via gödsel tillsammans med de påträffade ängsväxterna. Artsammansättningen visar att djuren utfodrades med

foder från fuktängar. Förutom gödsel användes även latrin, inte minst i tobaksodlingarna. Latrin har den fördelen att den till viss del avspeglar vad norrköpingsborna åt. I det här fallet kan vi konstatera att äpple, slånbär, krikon, lingon, hallon, björnbär, vinbär, fikon, vindruva och fläder stått på matsedeln. Importer som fikon och vindruvor (russin) i första hand av de övre samhällsskikten.

Prov-nr 109:166	Antal
Odlade växter	
Bondtobak	19
Dill	3
Svartsenap	1
Dynga	
Starr	199
Säv	72
Tåg	141
Smörblomma	64
Tiggaranunkel	80
Brunskära	25
Latrin	
Äpple	9
Slånbär	3
Krikon	12
Lingon	27
Hallon	387
Björnbär	11
Röda vinbär	2
Fikon	16
Vindruva	1
Fläder	7
Ogräs	
Svinmålla	58
Bolmört	9
Jordrök	38
Trampört	17
Penningört	6
Brännässla	136

Figur 2. Det arkeobotaniska innehållet i prov 109:166.

Prov-nr 111:178 – Odlingslager

Provet bestod av sandblandad odlingsjord med högt organiskt innehåll. Växtmaterialet var starkt nedbrutet och kunde inte identifieras. Tolkningen blir att provet representerar en gödslad odlingsjord.

Prov-nr 124:479 – Odlingslager

Provet bestod av siltblandad odlingsjord med visst organiskt innehåll. Odlingsbädden gödslades med dynga och latrin (figur 3). Krusbär och dill kan ha odlats på plats och i så fall rör det sig sannolikt om någon form av trädgårdsodling men det går inte utesluta att även dessa tillförts jorden genom gödsling med latrin. Inslaget av gödsel visar att det var fuktängar som nyttjades för foderinsamling. Fläder, krikon, lingon och hallon påträffas relativt frekvent i stadslager som innehåller latrin. Bär var inte reglerat av äganderätten till marken utan kunde plockas av alla och en var. Bärplockning ansågs inte vara någon viktig syssla utan utfördes ofta av kvinnor, barn och fattiga. Dock uppskattades bären i de välbeställda hemmen.

Prov-nr 131:754 – Fyllning i nedgrävning

Provet innehöll träkol från björk, ek, gran och tall. I övrigt påträffades mindre fiskben och fiskfäll från abborre och obestämd karpfisk.

Prov-nr 137:802 – Markhorisont

Provet bestod av siltig kulturjord. Det organiska materialet var starkt nedbrutet och kunde inte artbestämmas. Det kan röra sig om en äldre beväxt markyta eller någon form av odlingslager.

Prov-nr 146:990 – Markhorisont

Provet innehöll mycket rötter, trärester från gran och tall samt träkol från ek. Det går inte avgöra vad lagret representerar för markanvändning.

Prov-nr 148:1021 – Markhorisont

Provet bestod av silt och sandblandad odlingsjord. I provet hittades gott om växter som växer på fuktängar samt vattenväxter. Jorden har gödslats med

Prov-nr 124:479	Antal
Odlade växter	
Krusbär	2
Dill	1
Dynga	
Starr	367
Säv	12
Smörblomma	26
Fingerört	13
Latrin	
Fläder	8
Hallon	5
Krikon	7
Lingon	10
Ogräs	
Svinmålla	69
Pilört	9
Jordrök	18

Figur 3. Det arkeobotaniska innehållet i prov 124:479.

Prov-nr 148:1021	Antal
Dynga	
Starr	481
Säv	94
Smörblomma	25
Fingerblomma	116
Kärrtistel	1
Blodrot	44
Brunört	17
Nate	9
Vattenstäkra	3

Figur 4. Det arkeobotaniska innehållet i prov 148:1021.

dynga men fynden av hinnkräftor visar även att jorden bevattnades. Det går inte avgöra vad som odlades på odlingsytan. Vattenväxterna användes som djurfoder och samlades i vattenbrynet på fuktängarna.

Litteratur

- BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.
- BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.
- Hemsida: Digital Seed Atlas of the Netherlands: <http://seeds.eldoc.ub.rug.nl/?pLanguage=en>
- JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.
- HEIMDAHL, J. 2005. *Urbanised the past: Site formation and Environmental Development I Teo Swedish Towns 1200–1800*. Stockholms univeristet.
- KJELLBERG, S. T. 1939. *Ur tobakens svenska historia*. Kulturen. En årsbok 1938. Lund.
- LINDEBERG, M. 2020. (i manus) *Holländare, sockerbruk och tobaksodling på Saltängen. Lämningar från tidigmodern tid i kvarteret Spinnhuset i Norrköping*. Arkeologisk undersökning inom St Johannes RAÄ 96/L2009:7173, Norrköping stad och kommun, Östergötlands län. Rapporter från Arkeologikonsult 2580, 2708.
- SÖDERBERG, T. 1968. Norrköpings ekonomiska och sociala historia 1719–1870. I. I: HELMFRID, B & KRAFT, S. *Norrköpings historia*, del IV: Tiden 1719–1870. Stockholm.
- MORK, E. 1946. *Vedanatomy*.
- SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. Microscopic Wood Anatomy. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.
- SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. Anatomy of European woods. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

BILAGA 7. ARKEOLOGISK UNDERSÖKNING (3406)

DANIEL MATSENIUS, ARKEOLOGIKONSULT

Sammanfattning

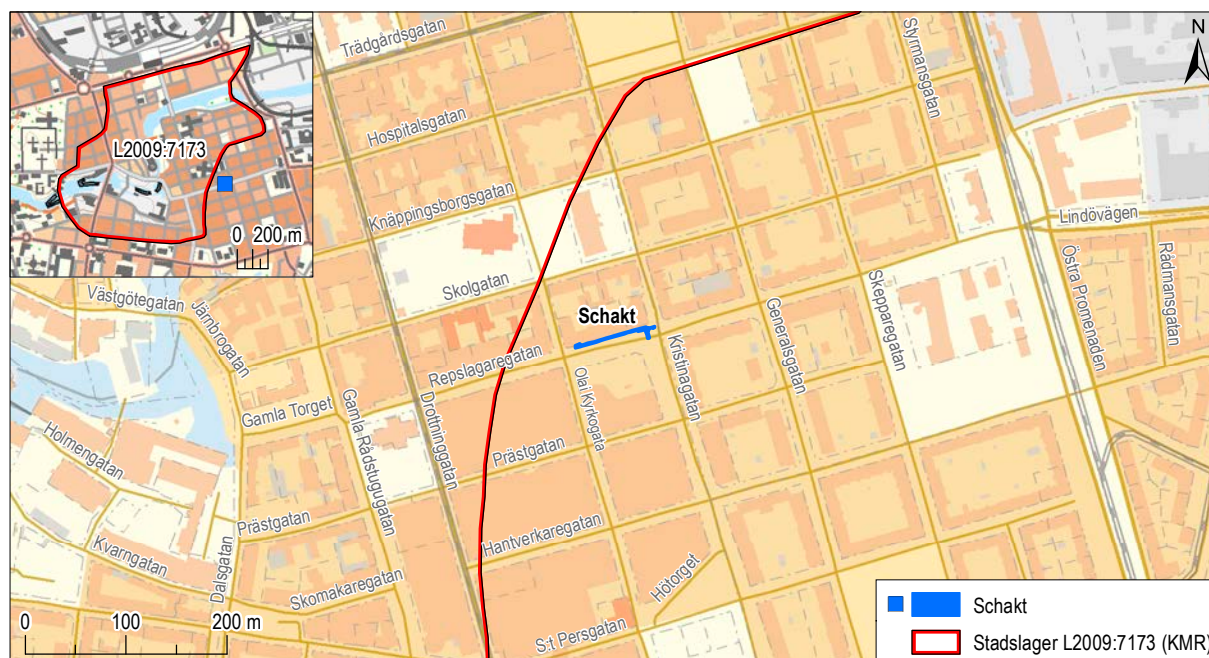
Under juni 2020 genomförde Arkeologikonsult på uppdrag av Länsstyrelsen Östergötland en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning vid Repslagargatan inom fastigheten Smedjan 17 och 19 i Norrköpings stad och kommun. Schaktningsövervakningen utfördes strax öster om fornlämningsområdet L2009:7173, Norrköpings stadslager. Undersökningen föranleddes av planerad nybyggnation inom de närliggande fastigheterna Gamla staden 1:2 och Ankarstocken 17 där en förundersökning nyligen utförts (Öjhage 2020b). Syftet med undersökningen var primärt att klargöra om stadslagret fortsatte inom det berörda undersökningsområdet.

Schaktning utfördes där nya kabeldragningar skulle anläggas. En rest av ett odlingslager, troligen från tidigmodern tid, samt ett möjligt husfundament från tidigast sent 1800-tal påträffades. Resterande del av schaktet var stort av tidigare ledningsgrävningar, och inget i övrigt av antikvariskt intresse påträffades.

Inledning

Arkeologikonsult har på uppdrag av Länsstyrelsen i Östergötland utfört en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning (Lst dnr 431-7605-2019) vid Repslagargatan, inom fastigheten Smedjan 17 och 19 i Norrköpings stad och kommun (figur 1). Schaktningsövervakningen utfördes inför planerad byggnation inom de närliggande fastigheterna Gamla staden 1:2 och Ankarstocken 17. Den utförda schaktningsövervakningen föregicks av en förundersökning inom fastigheterna Gamla staden 1:2 och Ankarstocken 17 (Öjhage 2020b).

Undersökningsområdet låg strax öster om Norrköpings medeltida och tidigmoderna stadslager, L2009:7173. Syftet med undersökningen var att ta fram besluts- och planeringsunderlag för vidare exploatering genom att avgränsa fornlämningen och fastställa dess utbredning inom undersökningsområdet, samt att dokumentera eventuella fornlämningskaraktär och omfattning och om möjligt datera dessa.

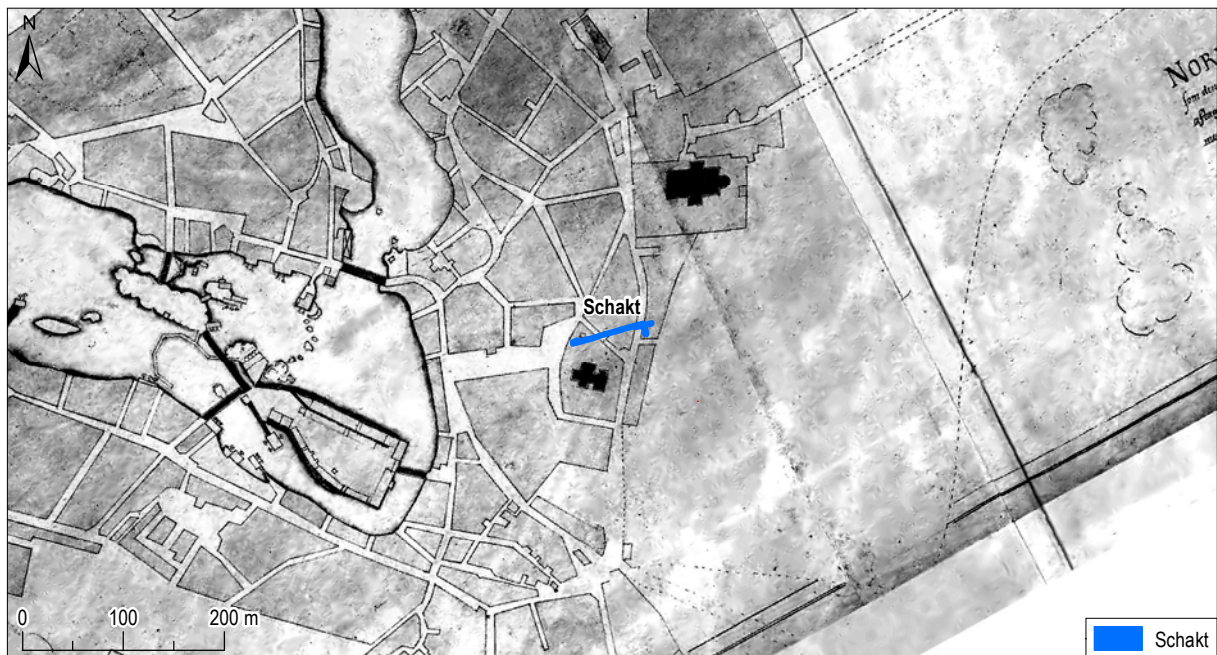

Figur 1. Schaktet utmed Repslagargatan i centrala Norrköping. Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:7500. Översikt med schaktet i förhållande till stadslagret L2009:7173 enligt Kulturmiljöregistret (KMR), mot bakgrund av Terrängkartan, skala 1:50 000.

Bakgrund

Undersökningsområdet låg i de centrala delarna av Norrköping, i den södra delen av kvarteret Smedjan. I söder ligger det angränsande kvarteret Ankarstocken, Repslagargatan är den gata som skiljer dessa kvarter åt och den fick sin nuvarande sträckning 1676 (Malmberg 1913). Undersökningsområdet ligger i den sydöstra utkanten av Norrköpings äldsta delar. På de äldsta kartorna ligger kvarteret utanför stadsområdet (figur 2). På stadskartan från

1640, vilken visar den medeltida stadsplanen, finns ingen bebyggelse öster och söder om S:t Johannes och S:t Olofs kyrkor. Undersökningsområdet ingår då i stadens jordar, den odlings och betesmark som försörjde staden (LMS D75-1:4). Senast mot slutet av 1600-talet har det som kom att bli kvarteret Ankarstocken och Smedjan inordnats i staden. Undersökningsområdet låg inom det område som sägs vara helt avbränt vid rysshärjningarna 1791 (Broberg 1984) och stadsbranden 1822 (Helmfrid 1984:56f).

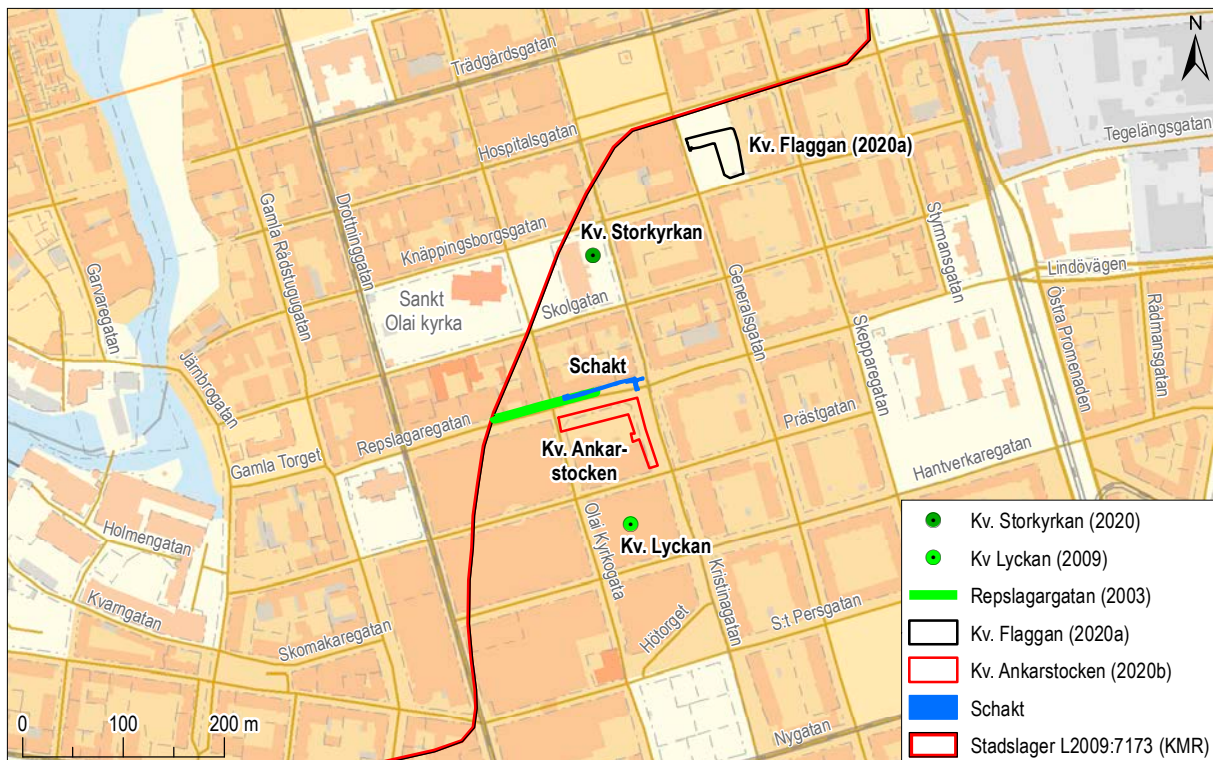
Figur 2. Stadskartan från 1640 (LMS D75-1:4) med schaktet utanför bebyggelsen. Skala 1:7 500.

Tidigare undersökningar

Strax väster om undersökningsområdet, längs med Repslagargatan, har en förundersökning gjorts vid kvarteret Korpen och kvarteret Smedjan (Hedvall 2003). En sträcka på cirka 130 meter undersöktes och keramik från sent 1600-tal till tidigt 1700-tal påträffades samt odlingslager, årderspår och stolphål. Längs kvarteret Korpen påträffades även vägbeläggningar i form av en hålväg, träbroläggningar och en stenbroläggning, som antogs ha uppkommit efter de stora gaturegleringarna under andra halvan av 1600-talet och tidigt 1700-tal (figur 3). Stora delar av kulturlagren utmed kvarteret Smedjan var dock söndergrävda av en stengrund bestående av spräckta stenar samt sentida exploateringar.

Undersökningar i, och strax utanför den östra delen av stadslagret har även gjorts i kvarteret Storkyrkan. Där hittades keramik och odlingslager från 1700-talet med spår av odling av tobak, opievallmo och portlak. Vid samma förundersökning påträffades även rester av en husgrund, samt delar av en kullerstensgata. Dessa lämningar daterades stratigrafiskt till 1800-talet (Wirbrand 2020).

Vid en schaktningsövervakning i kvarteret Flaggan har bebyggelseämningar från 1800-talets första hälft påträffats, dessutom hittades en stenläggning och kulturlager som daterades till 1700-talet baserat på fyndmaterialet (Öjhage 2020a).

Figur 3. Schaktet i förhållande till några av de tidigare utförda undersökningarna i och utanför den östra delen av stadslaget L2009:7173 (KMR). Mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:7 500.

Vid den nämnda förundersökningen inom kvarteret Ankarstocken framkom odlingslager med spår av odling av bondtobak, och raseringsmassor med fynd från 1700-talet. Undersökningsområdet var dock starkt påverkat av det sena 1800- och tidiga 1900-talets byggnationer, vilket kraftigt stört de kvarvarande odlingslagren och förstört den eventuella tidigmoderna bebyggelsen (Öjhage 2020b). Söder om kvarteret Ankarstocken ligger kvarteret Lyckan, där odlingslämningar från åtminstone 1600-talet samt bebyggelselämningar från 1700-talet påträffades 2009 (Nordström & Heimdahl 2012).

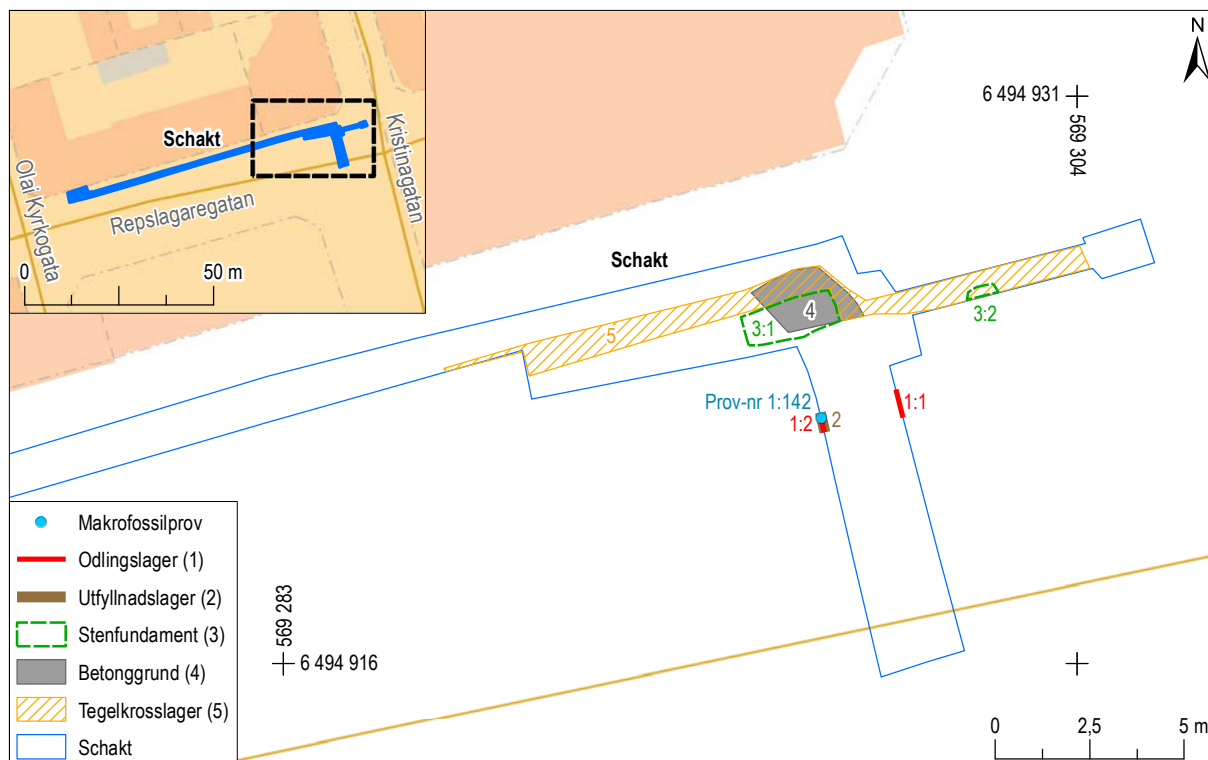
Metod och genomförande

Schaktningsövervakningen bestod i att medverka vid grävning för nya kabeldragningar. Fältarbetet utfördes under juni 2020. Schaktningen hade inletts utan arkeologisk närvaro inom undersökningsområdets sydöstra del. De lager som här påträffades återfanns således endast i schaktväggarna. Ytan var dock störd av äldre ledningsrör så det är inte troligt att lagrens utbredning hade kunnat följas i någon större ut-

sträckning än vad som gjordes. Schaktningen skedde skiktvis ned till dess att det utsatta schaktdjupet uppnåts. Arkeologisk närvaro koordinerades efter behov mellan markarbetare och arkeolog. Delar av schaktningen kunde utföras utan övervakning, till exempel brytning av asfalt eller där delar av schaktet tydligt var stört av sentida exploatering. Jordprover för arkeobotanisk analys togs ur de kulturlager som påträffades. Efter att schaktet dokumenterats lades nya kablar ned och schaktet fylldes därefter igen.

Resultat

Ett cirka 81 meter långt, 1,1 meter brett och 1,20 meter djupt schakt grävs vid kvarteret Smedjans östra del, längs med Repslagargatan (figur 4 och 5). Schaktet anlades cirka 1 meter från befintlig fastighet, i sydöst vek schaktet av cirka 9 meter, ut i dagens körbana, schaktbredden var här cirka 2,1 meter och djupet 1,30 meter. Endast i schaktets östra och sydöstra del påträffades lämningar (figur 6), resterande delen av schaktet var redan urschaktat från tidigare exploateringar.

Figur 4. Schaktet med de påträffade resterna av en husgrund samt lager 1 och 2 som endast skymtades i schaktväggarna. Mot bakgrund av Fastighetskartan (urval), skala 1:200. Översikt mot bakgrund av Fastighetskartan, skala 1:2 000.

Schakt-nr	Storlek (m)	Djup (m)	Beskrivning
1	81,0 x 1,1–2,1	0,65–1,30	Under sättmaterial och bärlager till gatubeläggning innehöll schaktet främst återfylld sand samt äldre rör och ledningar då stora delar av schaktet redan var urgrävt från sentida byggnationer. I den sydöstra delen av schaktet påträffades ett odlingslager, möjligen från tidighistorisk tid. Samt lämningar efter en sentida husgrund bestående av betongfundament och en stengrund. Inom samma yta påträffades även ett raseringslager bestående av primärt tegelkross.

Figur 5. Schaktbeskrivning.

Kontext-nr	Objekt	Storlek (m)	Tjocklek (m)	Beskrivning	Datering
1	Utfyllnadslager	0,7	0,1	Lager bestående av brun sandigt grus med inslag av tegel. Låg under sättmaterial till modern gatubeläggning och på odlingslager 2. Syntes endast i schaktväggen på västra (1:2) och östra (1:1) delen av schaktet.	-
2	Odlingslager	0,5–0,7	0,25	Lager bestående av fet brunsvart sandig silt med inslag av tegel, kol och träflis. Låg på undergrunden. Syntes endast i schaktväggen.	-
3	Husgrund	2,4 x 0,9 samt 0,6 x 0,3	0,20-0,70	Stengrund med murbruk bestående av kvadratiska stenar i tre skikt (3:1). Dessa var till viss del spräckta och skadade, ursprungligen var de troligen cirka 1,15 x 1 x 0,70 m stora. En av stenarna i det översta skiktet var sedan tidigare rubbad och låg på hökant, fönsterglas påträffades mellan stenarna. En troligen tillhörande sten låg öster om dessa, delvis i schaktkanten (3:2).	Husgrund, sent 1800/tidigt 1900-tal.
4	Husfundament	2,0 x 1,6	0,3	Betongfundament samt betongplattor under husgrund 3. Betongfundamentet var cirka 2 x 1,6 meter och innehöll även betongplattor som delvis låg på fundamentet, dessa var cirka 0,3 meter tjocka. Schaktet grävdes ned till fundamentet varav tjockleken anges för betongplattorna och inte fundamentet.	Husfundament, sent 1800/tidigt 1900-tal.
5	Raseringslager	17,0 x 0,6	0,40–0,90	Lager bestående av primärt tegelkross samt sandigt grus och sten, inslag av tillsynes moderna gröna marmorplattor.	Raseringslager, möjligen från samma hus som fundament 4.

Figur 6. Kontextbeskrivning.

I det sydöstra partiet av schaktet som vek ut i dagens körbana påträffades under asfaltsbeläggningen och dess sättmaterial två rester av kulturlager i den västra och östra schaktväggen. Lager 2 (figur 7), som endast återfanns i den västra schaktväggen utgjordes av ett 0,10 meter tjockt utfyllnadslager bestående av brun sandigt grus med inslag av tegel. Under låg lager 1 som utgjordes av ett 0,25 meter tjockt odlingslager bestående av fet brunsvart sandig silt med inslag av tegel, kol och träflis (figur 8). Detta lager återfanns i både den västra och östra schaktväggen. Arkeobotanisk analys av utfyllnadslagret påvisade inga växtrester. Odlingslagret innehöll växtrester från odlade och insamlade växter, ogräs och ängsväxter, vilket framhävde lagret som ett odlingslager. Ytan hade gödslats med kreatursgödsel och rester av nötter, frukt och bär indikerar att även latrinrester nyttjats för att höja jordens

Figur 7. Under den moderna gatubeläggningen framkom ett grusigt utfyllnadslager med inslag av tegel (2) samt ett brunsvart odlingslager (1). Foto från öster.

Figur 8. Odlingslager (1) i sektion vid den östra schaktkanten samt störning i form av äldre rörledning samt nylagda rör i bildens nederkant. Foto från väster.

Figur 9. Övre skiktet av stengrund (3), tegelkrosslagret (5) skyntas dikt an stenarnas högra sida. Foto från öster.

näringshalt. Inslag av träflis, huggspån och träkol gjorde att jorden behöll fuktigheten bättre. Ett förkolnat fragment av bröd-/kubbvete indikerar möjligen rester av hushållsavfall.

I det östra partiet av schaktet påträffades lämningar efter en möjlig sentida husgrund (figur 9 och 10) som låg i samma riktning som dagens bebyggelse. Denna bestod av en stengrund med murbruk som

Figur 10. Övre skiktet av stengrund (3), tegelkrosslagret (5) skyntas dikt an stenarna i nedre bildkant. Foto från söder.

Figur 11. Betongfundament (4) under stengrund (3) och tegelkross lager (5). Foto från söder.

Figur 12. Lager med tegelkross (5) i sektionvägg, resterande delen av schaktet var sedan tidigare urschaktat och ifyllt med sand vid äldre ledningsgrävningar. Foto från norr.

låg på ett betongfundament. Stengrunden utgjordes i ytan av tre stenar i tre skift, i schaktkanten öster om syllstenarna fanns ytterligare en sten som troligen hört till samma konstruktion. Schaktet grävdes ned till betongfundamentet (figur 11) och nya ledningar lades på dem. Ett tjockt raseringslager, främst bestående av tegelkross låg på de delar av betongfundamentet som inte täcktes av stenar. Lagret fortsatte delvis väster och österut (figur 12).

Arkeobotanisk analys

Jordprov från utfyllnadslager 1 och odlingslager 2 samlades in för arkeobotanisk analys.

Utfyllnadslager 1

Utfyllnadslagret bestod av sand- och siltblandad odlingsjord som var uppblandad med tegelfragment och trärester i form av träflis och huggspån från björk, gran och tall.

Växtmaterialet som påträffades i provet (prov-nr 1:142; figur 13) kunde delas in i fyra olika kategorier: odlade, insamlade, ogräs och ängsväxter. De olika kategorierna gav information om hur jorden använts och i vilket syfte, det vill säga att det rör sig om en odlingsjord. Ogräsen visar att odlingsytan var näringsrik och bearbetad. Grönkaveln kan indikera att det fanns lite sandigare och torrare partier inom odlingsytan. Ängsväxterna visar att ytan

Prov-nr	1:142
Svinmålla	100+
Starr	100+
Blodrot	10
Brunört	7
Fingerört	9

Figur 13. Växtmaterial i prov-nr 1:142.

gödslats med kreatursgödsel. De insamlade nötterna, frukterna och bären visar att även latrin utnyttjats för att höja näringshalten i odlingsjorden.

Ett förkolnat fragment av bröd-/kubbevete kan vara rester av hushållsavfall som slängt på odlingsytan vilket också kan gälla kolet. Trärester som träflis och huggspån kan också höra ihop med gödning av odlingsjorden. Ett visst inslag av sådant material, tillsammans med träkol gjorde att jorden behöll fuktigheten bättre.

Det går inte avgöra vilken ålder odlingsjorden har.

Odlingslager 2

Provet bestod av sandblandad grus med ett mindre siltinslag. Inga växtrester påträffades i provet.

Slutsats

Syftet med undersökningen var att undersöka om stadslagret L2009:7173 fortsatte länge österut än vad man tidigare känt till. Större delen av schaktet var dock stort av sentida exploateringar i form av ledningsdragningar. Den möjliga husgrund som påträffades härrör troligen från slutet av 1800-talet eller tidigt 1900-tal och har även den stort eventuella äldre lämningar. Det raseringslager som påträffades är möjligen en rest av samma fastighet som husgrunden. Denna husgrund är troligen en fortsättning på de stenfundament som påträffats vid fastigheten Smedjan 17a och 19, strax väster om undersökningsområdet (Hedvall 2003:10). Vid samma grävning påträffades även ett odlingslager (ibid:9) som kan vara det samma som framkom vid den här undersökningen. Lagret kunde inte tydligt dateras stratigrafiskt men utifrån det historiska kartmaterialet och den arkeobotaniska analysen är det rimligt att tänka sig en datering till åtminstone tidigmodern tid.

Referenser

Litteratur

BERGGREN, G. 1969. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 2: Cyperaceae. Swedish natural Science Research Council, Stockholm.

BERGGREN, G. 1981. *Atlas of seeds and small fruits of Northwest-European plant species with morphological descriptions*. Part 3: Salicaceae–Cruciferae. Swedish Museum of natural History, Stockholm.

BROBERG, B. 1984. *Norrköping*. Medeltidsstaden 50. Stockholm.

Hemsida, Digital Seed Atlas of the Netherlands:
<http://seeds.eldoc.uu.nl/?pLanguage=en>

HEDVALL, RIKARD 2003. *Jordbruk mellan kyrkorna, Repslagargatan och kvarteret Korpen 13*, Norrköping Rapport uv öst 2003:8.

HELMFRID, B. 1965. Tiden 1568–1655. I: Helmfrid, B. & Kraft, S. (red.) *Norrköpings historia 2*. Norrköpings kommuns historiekommitté.

JACOMET, S. 2006. Identification of cereal remains from archaeological sites. Archaeobotany Lab, IPAS, Basel University. Opublicerat kompendium.

MALMBERG, G. 1913. Om S:t Johannis gamla kyrka. Anteckningar i samband med dess ändring till ”Norrköpings hörsal”. I Malmberg, G. & Nordén, A. *Vårt gamla Norrköping. Bidrag till dess kulturhistoria*. Norrköping.

MORK, E. 1946. *Vedanatomy*.

NORDSTRÖM, A & HEIMDAHL, J. 2012. *Trädgårdsarkeologi i kv Lyckan*. Arkeologisk förundersökning och särskild arkeologisk undersökning, UV rapport 2012:180.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1978. *Microscopic Wood Anatomy*. Structural variability of stems and twigs in recent and subfossil woods from Central Europe. Zug, Switzerland.

SCHWEINGRUBER, F. H. 1990. *Anatomy of European woods*. Paul Haupt förlag, Bern, Stuttgart, Wien.

WIRBRAND, F. 2020. *Tobaksodling och en husgrund vid S:t Olofsskolan Historien om en tomt i Norrköping*. Arkeologisk förundersökning. Fornlämning L2009:7173, stadslager Storkyrkan 9. Norrköpings stad, Norrköpings kommun, Östergötlands län, Östergötland. Stiftelsen Kulturmiljövård Rapport 2020:67.

ÖJHAGE, P. 2020A. *Spåren av 1700- och 1800-talets byggnation i kvarteret Flaggan*. Arkeologisk schaktningsovervakning, intill fornlämningsområde L2009:7173 (96:1), S:t Johannes socken, Norrköpings stad, Östergötland. Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3235

ÖJHAGE, P. 2020B. *Kvarteret Ankarstocken*. Arkeologisk förundersökning inom fornlämningsområdet för L2009:7173 och fastigheterna Gamla staden 1:2 och Ankarstocken 17. Norrköpings stad och kommun, Östergötlands län. Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3302.

Historiska kartor

STADSPLAN NORRKÖPING 1640
Norrköpings stad, Östergötlands län
Lantmäteristyrelsen D75-1:4
Förrättningsman obekant

Rapporter från Arkeologikonsult 2020:3302, 3406